



Joululehti Tervakset 2020



Sukuseura Tervo-Tervonen ry:n jäsenlehti

Sukukokous Paltamossa

Kuvat: Hannu Mustonen

Sukuseuran vuosikokous pidettiin lauantaina 15.8.2020 Paltamossa Kainuun Opistolla.



◀ Marjatta Mankinen (vas.) ja vuosikokouksen sihteerinä toiminut Tarja Tervo-Heikkinen (keskellä) myymässä arpoja ennen kokousta.

Kokousyleisöä. ▶



Vuosikokouksen puheenjohtajana toimi Mikko Tervonen.

Seuran rahastonhoitaja Osmo Tervo huutokauppaamassa Hannu Mustosen lahjoittamaa taulua.

Lähtökahvilla kokouksen jälkeen.

Kokouksen loppuksi laulettiin Nälkämaan laulu.



Ryhmäkuva



Tässä numerossa

Sukukokous Paltamossa	2
Hyvä sukuseuran jäsen	3
Sukuseuran hallitus ja toimihenkilöt	4
Uusi jäsen hallitukseen	4
Tärkeää asiaa Sukuseura Tervo- Tervonen ry:n taloudesta	5
Perhepalsta	6
Riitta Tervo in memoriam	7
Timo Markku Tervo 08.01.1942 – 22.05.2020	9
Anneli ja Osmo Tervon kultahääpäivä yhdeksäs elokuuta 2020	13
Neljä sukupolvea Kainuun Tervosia ..	15
Piippolan Heikki Heikinpoika Hassisen esivanhempien etsintää	19
Sukututkija Amerikan siirtolaisten jäl- jillä ja vanhojen käsialojen mysteeri	21
Sambialaisia häätraditioita	23
Kameran kanssa koronaa pakoon	26
Terveisiä toimituksesta	26
Etsitään	26
Sukuseuran myyntituotteet	28

Tervakset joululehti 2020

Sukuseura Tervo-Tervonen ry
perustettu v. 1984 Paltamossa

<http://tervotervonen.sukuseura.fi>

[https://fi-fi.facebook.com/
sukuseuratervotervonen/](https://fi-fi.facebook.com/sukuseuratervotervonen/)

Toimituskunta
Kirsti ja Timo Tervo

Painopaikka
Julkaisuapu Oy Delta Helsinki

Ilmoitushinnat

koko sivu 80 €, ½ sivua 40 €
ja ¼ sivua 20 €

Etukannen kuva
Tykkylumimaisema Sotkamon
Losonvaaralla tammikuussa 2019
Ari Tervo Kajaani

Hyvä sukuseuran jäsen!

Tänä erikoisena, koronapandemian kiusaamana vuonna sukukokouksemme pidettiin Paltamossa hieman erilaisena kuin oli suunniteltu. Sukukokouksen ohjelma supistettiin koronan takia varotoimenpiteenä mahdollisimman lyhyeksi. Menimme siis tänäkin vuonna ”lyhyen kaavan” mukaan, mutta saimme vuosikokouksen kuitenkin pidettyä ilman vaikeuksia.

Vuosikokouksessa vaihtui yksi hallituksen jäsen. Hallituksesta jäi nyt pois **Ritva Aitoaho**, ja tilalle kokous valitsi **Annikki Hakkaraisen** Sotkamosta. Suuret kiitokset Ritvalle työstä sukuseuramme hyväksi. Annikin toivotan lämpimästi tervetulleeksi sukuseuran hallitukseen. Annikki esittäytyy tarkemmin sivulla 4. Kokouksen kuvia löytyy sivulta 2.

Vuoden 2021 sukukokouksemme yritämme pitää kaksipäiväisenä, jos koronan tautitilanne sen sallii. Epävarmojen aikojen vuoksi päätimme valita pitopaikan Kainuusta, ja pitopaikaksi tuli Kajaani. Kainuun sukuseurojen yhteinen kokoontuminen voi muuttaa aikataulua. Kokouksen ajankohta ja tarkka pitopaikka ilmoitetaan jäsenkirjeessämme neljä viikkoa ennen kokousta ja nettisivuillamme heti, kun sen tiedämme. Kokouksessa on tarkoitus käsitellä seuran talouden tasapainottamista ja sääntöjen uudistamista normaalien vuosikokousasioiden lisäksi.

Tänä vuonna lehtijuttujen tekokin on ollut haasteellista, koska toimitus ei ole pystynyt tekemään haastatteluja normaalisti. Onneksi aktiivinen jäsenistömme on lähettänyt juttuja, ja lehti on saatu kasaan. Toivottavasti viihdytte lehden parissa!

Toivotan kaikille

Hyvää joulua

ja onnellista uutta vuotta 2021!

Timo Tervo
sukuseuran esimies



Sukuseuran hallitus

Tervo Timo, esimies
Rastaantie 44, 70340 Kuopio
p. 040 828 3652
timou.tervo@gmail.com

Tervo Kari, varaesimies
Urheilukatu 23, 88600 Sotkamo
p. 040 848 5543
kari.e.tervo@gmail.com

Mankinen Marjatta, sihteeri
Intiönpolku 4 as 6, 90130 Oulu
p. 040 865 2500
marjatta.mankinen@gmail.com

Hassinen Kalevi, rahastonhoitaja
Aaltokankaantie 4, 90800 Oulu
p. 040 058 5781
kalevi.hassinen@sll.fimnet.fi

Hakkarainen Annikki
Nettisivujen päivitys
Niemitie 10, 88600 Sotkamo
p. 050 401 8731
annikki.hakkarainen@pp1.inet.fi

Leinonen Kaija
Kuurnantie 76 C, 87200 Kajaani
p. 050 402 1775
kajahellevi.leinonen@gmail.com

Tervo Juha
Kumpukiventie 1, 90240 Oulu
p. 044 240 2802
tervojuhae@gmail.com

Tervo Osmo
Viisarimäentie 221, 41660 Toivakka
p. 040 090 1625
osmo.tervo@luukku.com

Tervo-Heikkinen Tarja
Romanianraitti 3, 70820 Kuopio
p. 040 779 7972
tarjath@live.fi

Toimihenkilöt

Tervo Kirsti
Tervakset-lehden toimittaja
Rastaantie 44, 70340 Kuopio
p. 040 536 0024
kirsti.tervo@gmail.com

Tervonen Lauri
www-sivut
Nuottakunnantie 3 D 21
02230 Espoo
p. (09) 881 1430
lauri.tervonen@kolumbus.fi

Uusi jäsen hallitukseen

Vuosikokous valitsi hallitukseen uudeksi jäseneksi sotkamolaisen Annikki Hakkaraisen.

Annikki Hakkarainen esittäytyy



Olen Annikki Hakkarainen, omaa sukua Puranen. Kävin kansakoulua neljä vuotta Sotkamon Tipasjärven ja Tipasojan kyläkouluissa. Sotkamon Yhteiskoulussa aloitin vuonna 1966 ja pääsin ylioppilaaksi vuonna 1974 samasta koulusta, joka peruskoulu-uudistuksen myötä oli muuttunut Sotkamon Lukioksi. Kajaanissa opiskelin lastentarhanopettajaksi ja myöhemmin kasvatustieteen maisteriksi. Työurani tein Sotkamon kunnassa päiväkodinjohtajana.

Kun olin pieni, ukkini **Jaakko Tervo** tuli Sotkamon Tipasojan Koivulahdesta kyläilemään meille, useammaksi päiväksi kerrallaan. Ukki oli hyvä tarinoija, monia sukuun liittyviä muisteloita ja sattumuksia kuulin aikuisten keskusteluista. Ikäväkseni nuo asiat ovat kadonneet muististani. Toisella kymmenellä ollessani matkustin ukin kanssa joulujen viettoon tätien luokse Kuhmoon ja Rovaniemelle, sillä äitini oli töissä myös jouluna.

Äitini **Martta** oli Koivulahden sisarussarjan toiseksi vanhin lapsi, vanhin tytär. Minä synnyin toiseksi vanhimmaksi lapsenlapsiksi. Nuorinta enoani nämä setä- ja enoasiat kiinnostivat siinä määrin, että kun siskot olivat hänelle kertoneet, että nyt sinä pääsit enoksi, niin tuo kuusivuotias oli todennut: ”Pankaapa vaikka isäksi.”

Tämän nuorimman enoni **Osmon** ja myös nuorimman tätini **Rauhan** kirjoittamista omaelämäkertoista olen saanut lukea myös omaan lapsuuteeni liittyvistä asioista.

Olen ainoa lapsi, mutta Tervon suvun serkkuja minulla on runsaasti - vanhin serkkuni kaksi vuotta minua vanhempi ja nuorimmat omia lapsiani nuorempia. Serkut ovat rikkaus, vaikka yhteydenpito tapahtuu valitettavasti enimmäkseen somekontakteina.

Perheessämme on kolme lasta, jotka kaikki ovat työn myötä sijoittuneet Etelä-Suomeen. Neljää lastenlasta täytyy lähteä tapaamaan pääkaupunkiseudulle tai käydä noutamassa heidät mummon ja papan luo lomailemaan, kuten syyslomalla 2020.

Äitini kertomaa selvitystä niin Tervojen kuin Klemettienkin suvuista merkitsin muistiin ennen hänen kuolemaansa, mutta vasta eläkkeelle jäätyäni ryhdyin netin sukupuuohjelman kautta rakentamaan molempien vanhempieni sukupuuta. Kiehtovaa talvisydämen puuhaa!

Tervo-Tervosten sukuseuraan liityin vuonna 2014. Nyt lupauduin hallituksen jäseneksi, roolinani ottaa haltuun kotisivujen ja Facebook-ryhmän päivitykset. ✨

Tärkeää asiaa Sukuseura Tervo-Tervonen ry:n taloudesta

Hallitus on pohtinut ratkaisuja sukuseuran talousongelmiin. Sukuseuramme taloustilanne oli pitkään vakaa, koska sukuseuran perustamisen aikoihin seuraan liittyi paljon vuosi- ja ainajäseniä. Tällöin saatiin kokoon hyvä alkupääoma.

Jäsenyydestä näkyy kiinnostuttavan keski-ässä ja sen jälkeen. Osa jäsenistä on hyödyntänyt väljyyttä jäsenmaksujen suorittamisessa ja maksaa jäsenmaksun vain joka toinen tai kolmas vuosi. Myös ikäihmisten siirtyminen ikäjäseneksi (nykyisin 75-vuotiaitten) ja vapautuminen jäsenmaksusta on vähentänyt sukuseuran tuloja.

Kun kulut ovat vakiot ja kun ne ovat kasvaneetkin mm. nousseiden postituskulujen tähden, olemme viime vuosina joutuneet toteamaan jopa nelinumeroisia tappiolukemia sukuseuran tilinpäätöksissä. Sukuseuran hallituksessa olemme etsineet kulusäästöjä.

Yksi kuluerä, johon olemme kiinnittäneet huomionsi, on meille niin tärkeä Joululehti Tervakset. Lehden painatus- ja postituskulut olivat vuoden 2019 tilikautena hieman yli puolet sukuseuran vuotuisista menoista.

Tervaksia on jo muutamia vuosia toimitettu nettiversiona. Olemmekin suositelleet niitä jäseniä, jotka voivat lukea Tervakset netin välityksellä, ilmoittamaan sähköpostiosoitteensa sihteerillemme. Tällä hetkellä lehden lukee netissä noin 5 % jäsenistä. Jos kaikilla jäsenillä olisi mahdollisuus lukea Tervakset netissä, säästö olisi merkittävä, mutta ottaen huomioon jäsenistön ikääntyneisyyden, se ei liene mahdollista. Ne sukuseuran jäsenet, jotka haluavat ensi vuodesta alkaen siirtyä Tervakset-lehden nettiversioon käyttöön, voivat ilmoittaa sähkö-

postiosoitteensa sihteerillemme **Marjatta Manikiselle**. Puhelinnumero ja sähköpostiosoite löytyvät Tervaksista. Tänäkin vuonna Tervakset toimitetaan painettuna postituksena kaikille niille, jotka eivät ole ilmoittautuneet nettiversioon käyttäjiksi.

Merkittävän suuri alkupääoma ja sukuseuran jäsenten suorittama sukututkimus ovat mahdollistaneet kahden kirjan toimittamisen. Sukukirjat *Jaalangan Tervokset* ja *Sotkamon Tervot ja lisäyksiä Jaalangan Tervosiin* ovat menneet hyvin kaupaksi. Olemme myös monipuolistaneet muuta sukuseura-aiheista myyntituotevalikoimaa. Sukukokouksen myyntipisteen myynnistä arpajaisineen on saatu yli puolet vuoden myyntituloista. Kuluvan vuoden sukukokoukseen osallistujamäärä jäi noin puoleen normaalista, ja sen vuoksi sukuseuratuotteiden myyntikin jäi alle keskitason. Myyntiä on tehty merkittävästi myös postitoimituksena. Tässäkin lehdessä esitellään sukuseuran myyntituotteita. Ostetaan tuotteita! Niitä voi tilata **Juha Tervolta** Oulusta, Juhan tiedot löytyvät Tervaksista.

Säästyäksemme tappiolta tämän vuoden tuloksessa esitämme nöyrän vetoituksen tämän vuoden taloustilanteen kohentamiseksi. Pyytäisimme kaikilta jäseniltä **vapaaehtoista** 10 euron tukimaksua yhdistyksen tilille **FI53 5324 0940 0047 71** Paltamon Osuuspankkiin. Kirjoita viestikenttään teksti: ”Tukimaksu sukuseuralle”.

Ensi vuonna joudumme tekemään jonkun pysyvän ratkaisun sukuseuran talouden tasapainottamiseksi.*

Sukuseuran hallitus

Seuraava sukukokous 2021
Kajaanissa
Tervetuloa!

Tarkemmat tiedot jäsenkirjeessämme ja nettisivuillamme kesällä.

Perhepalsta

Onnittelemme pyöreitä vuosia täyttäneitä*

90 vuotta

Kalevi Tervonen, Vantaa
Hanna Friman, Mäntsälä
Vappu Jalonen, Ylitornio
Pertti Tervonen, Kerimäki

80 vuotta

Kalevi Rytönen, Tuusula
Väinö Tervo, Vaajakoski
Leena Romppanen, Joensuu
Pertti Mikkonen, Kajaani
Seija, Kipinoinen, Turku
Aili Tervonen Ylitornio
Matti Tervonen, Kajaani

70 vuotta

Timo Tervonen, Ristijärvi
Else Kuittinen, Kallavaara

60 vuotta

Leena Pennanen, Oulu
Outi Niemi, Tampere
Paula Myllykoski, Pulkkila
Tuula Tervonen, Oulunsalo
Ilona Kytö, Tuusula
Satu Sjögren, Espoo

**tilanne lehden painoon mennessä*

Uudet varsinaiset jäsenet

Esa Mankinen, Oulu, jäsennumero 550
Anu Tervo, Savonlinna, jäsennumero 551
Sanna Vierto, jäsennumero 483
Anneli Wilska, Savonlinna, jäsennumero 552

Poisnukkuneet**

Markku Tervo, Sotkamo, jäsenno 500
Saara Lehtonen, Oulu, jäsenno 253
Aarne Tervonen, Punkaharju, jäsenno 507
Terttu Komu, Lieksa, jäsenno 48
Riitta Tervo, Turenki, jäsenno 110

***julkaisulupa omaisilta*

Syntymäpäivät



Sukuseuran pitkäaikainen sihteeri ja puuhamies Kalevi Tervonen täytti 90 vuotta 28.4.2020 Vantaalla.

Riitta Tervo in memoriam

Teksti ja kuvat: Hannu Tervo

Riitta Kyllikki Tervo nukkui pois 87-vuotiaana tämän vuoden toukokuun 15. päivänä Turengissa. Hän syntyi Nurmijärvellä Yrjö ja Anni Tervon perheen neljäntenä lapsena 22.8. 1932.

Riitan isänpuoleiset sukujuuret olivat lähtöisin Sotkamosta Sumsan kylän Ruokolahden talosta. Sieltä Riitan isoisa **Jussi Pekka Tervo** oli lähtenyt Jyväskylään opettajaoppiin 1872 päätyen Nokialle kansakouluopettajaksi.

Riitta vietti lapsuutensa kartanoiden maailmassa, sillä isä-Yrjö toimi eri kartanoiden tilanhoitajana. Riitan syntyessä isä hoiti säästöpankin laskuun isoa, vanhaa Numlahden kartanoa Nurmijärvellä. Sieltä Yrjö siirtyi Janakkalan Leppäkoskelle Vanantaan kartanon tilanhoitajaksi 1935, perhe tietysti mukana.

Riitalle Vanantaan kartanosta tuli merkittävä paikka, jossa hän eli rikkaat lapsuusvuotensa tuohon aikaan osuneista sodista huolimatta. Isoäitinsä **Josefina** – Jussi Pekan vaimo – nimitti eläväistä pikku-Riittaa hauskaasti ”tärpästikkeliksi”.

Vielä viimeisinä vuosinaan Riitta osasi elävästi kertoa kartanoelämästä, jonkalaista ei enää nykypäivän Suomesta löydy. Tarkan muistinsa turvin hän sujuvasti kävi läpi kartanon jokaisen talon ja torpan asukkaat, joita oli reilusti toista



Riitta Turengin kotitalonsa puutarhatöissä joskus 1950-luvun alussa.

sataa, sen mitä kukin teki ja missä heidän talonsa oli kartanolla. Myös talon hevosten nimet Riitta muisti. Ja totta kai Riitta osasi kertoa monta juttua itse kartanon herrasväestäkin, **Standertskjöldeistä, Carola** mukaan lukien.

Vuonna 1945 perhe muutti Janakkalaan keskukseen Turenkiin isän sijoittuessa toimintansa aloittavan sokeritehtaan tilanhoitajaksi. Turengista muotoutui Riitan pysyvä asuinpaikka, jonne hän myös palasi eläkevuosinaan länsirannikon vuosiensa jälkeen.

Riitta kävi Leppäkoskella kansakoulun ja Hämeenlinnan tyttökoulua muutaman vuoden. Sitten vuonna 1949 Riitta pääsi käyntikausiapulaiseksi Turengin sokeritehtaalte. Sokeritehtaan pesti ei jäänyt väliaikaiseksi. ”Sanoivat, että jos haluaa jäädä, voi jäädä”, muisteli Riitta ja niin hän jäi sokeritehtaalte aina vuoteen 1971 asti. Tehtaan konttoriin oli löytynyt ahkera ja aikaansaava työntekijä. ”Oli kiva tienata omaa rahaa”, totesi Riitta, ja näinhän se varmaan 17-vuotiaasta työstä oli.

Turengissa eräs merkittävä jakso Riitan elämässä oli toimiminen urheiluseura Janakkalan Janan Kuumolan tanssien järjestäjänä. Janalla oli säännölliset tanssit, joihin Riitta hoiti artistit paikalle ja teki sopimukset. Niinpä hän tapasi ja tunsikin kaikki 50-luvun suomalaiset orkesterinjohtajat ja iskelmätähdet **Olavi Virrasta** lähtien.

Erään kerran **Kalevi Korpi** oli illan solistina. Hän oli jo poistunut lavalta ennen toista väliaikaa orkesterin vielä jatkaessa. Siinä odotellessa Korpi laittoi takahuoneessa tanssit pystyyn Riitan kanssa, kun Riitta oli viemässä palkkiota orkesterille. Mm. tätä tapahtumaa Riitta nauraen muisteli.

Vuonna 1971 Riitalla oli edessä työpaikan vaihdos Uudenkaupungin autotehtaalte ja samalla muutto pois Turengista **äiti-Annin** kanssa. Uudessakaupungissa Riitan vastuulla oli ulkomaan reskontra. Tästä Riitta eläköityi 1992, eli hänen työuransa jakaantui kahteen 21-vuotiseen vaiheeseen.

Hyvin ansaitulla eläkkeellä Riitta ehti olla 28 vuotta viettäen eläkepäiviään ensin Uudessakaupungissa ja Raumalla ja sitten Turengissa tyytyväisenä paluumuuttajana. Hän nautti elämästä lu-



Riitta järjesti Turengissa Kuumolan tansseja urheiluseura Janakkalan Janan lukuun. Tässä Hämeen Sanomien ilmoitus tapanintansseista 1956, jossa orkesterina oli Onni Gideonin (Tervosen) tuohon aikaan suosittu hawaijilaisyhtye.

kien, musiikkia kuunnellen ja reissaten ympäri Eurooppaa elämänaikaisen ystävänsä **Lunnaksen Ullan** kanssa. Riitta oli lapsuudestaan lähtien lukenut paljon muun perheen tavoin. Omien sanojensa mukaan hän luki laidasta laitaan. Musiikin puolella klassinen oli Riittaa lähellä, hyvä viihdemusiikki myös. Yle Radio 1:n Muistojen bulevardi oli Riitalla kuuntelussa aina arkiamuisin.

Riitta oli pitkään sukuseura Tervo-Tervonen jäsen osallistuen aikanaan moniin vuosikokouksiin yhdessä sisarensa **Maija Vasen** kanssa. Kokoukset olivat silloin useimmiten Kainuussa, johon etelästä oli hankala lähteä iän karttumisen myötä.

Viimeisenä kertana, kun Riitta ja Maija olivat mukana, sukukokous oli poikkeuksellisesti Helsingissä. Siellä Riitta tapasi vanhan ”liiketuttunsa” **Onni Gideonin**, sukunimeltään Tervonen, joka oli eräs 50-luvun merkittävimpiä orkesterinjohtajia ja tuli myöhemmin 60-luvulla myös tunnetuksi Onni-klovnina. Riitta mietti, menisikö morjenstamaan Onnia, kun aikanaan yli 10 vuotta oli lähetelty ja allekirjoitettu sopimuksia Kuumolan tanssien merkeissä. Niin hän meni. Onni ilostui ja halasi Riittaa kuulemma ”niin kauheesti” ja kaupanpäälliseksi vielä Maijaakin.

Riitta oli kummitätini, isäni **Heikin** sisko. Minulle Riitta edusti ajattelutavaltaan ja puheeltaankin hämäläisyyttä parhaimmillaan, vähän siihen tyyliin, että ”ei tehrä tästä ny numeroo”. Hän oli nuorekas ja aina hyvin huolitelu. Toisaalta hänellä oli sellainen reipas habitus, johon ei kuulunut voimasanojen välttely – niitä tuli puheessa aina välillä ihan sujuvasti, vaikkakin aina kiltisti.

Riitta oli meille jälkeenyjäänneille oman sukupolvensa viimeinen edustaja, jota viime vuosina paljon haastattelin sukuasioissa. Loistavan muistinsa ansiosta Riitta osasi kertoa haastatteluissa hyvin perheen ja eri sukulaisten vaiheita. Haastattelujen lopuksi halusin selvittää hänen omaa elämäntarinaansa. Vastaus oli nopea: ”Hä-hä, mitä pirua tästä”. Eikä hän paljoa auennut asiassa. Toisessa vaiheessa yritin udella hänen elämänsä kohokohtia ja pettymyksiä. Vastaus oli ”Herra siunatkoon, en mä tiiä”, vähän juuri siihen tyyliin, ettei ’tehrä ny tästä numeroo’.

Riitta eli todella kunnioitettavan elämän. Perheen kuopuksena hän jäi ensin, 24-vuotiaana nuorena naisena, huolehtimaan halvaantuneesta isästään yhdessä äitinsä kanssa. Isän kuoltua hän jatkoi elämäänsä yhdessä vanhenevan äitinsä kanssa, pitäen nyt hänestä huolta. Yhdessä he muuttivat Turengista Uuteenkaupunkiin Riitan työpaikan vaihdoksen myötä. Taisi parhain nuoruus ja aikuisuuskin mennä tässä.

Kävimme Riitan luona Turengissa aina silloin tällöin viimeisinä vuosikymmeninä. Näitä aina mukavia käyntejä loistavine tarjoiluineen jäämme nyt kaipaamaan. *



Riitta tammikuussa 2020 kotonaan sisarenpoikansa Petri Vaseen kuvamana. Turengissa asuva Petri perheineen oli Riitan tuki ja turva arjen pyörittämisessä.

Timo Markku Tervo 08.01.1942 - 22.05.2020

Teksti ja kuvat: Taru Bappert

Kevättalvella 2020, Markun muistelemana ja tyttären tallentamana Sotkamon TK-sairaala-huoneessa nro 3.

*”Synnyin tammikuun kahdeksantena 1942 kuuraiseen kamariin Mäkikedolla Tuhkakylällä, Sotkamossa. Oli jatkosota Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Isä **Väinö** oli sodassa ja äiti **Aino** kotona Mäkikedon vuokratalossa vanhempien veljieni **Keijon, Sepon ja Taiston** kanssa. Mäkikedosta jäi mieleen lipstikkapensas kamarin ikkunan alla, jokunen isompi pensas pihalla ja Linnakallio, jossa me lapset laskimme mäkeä jäästä tehdyllä ”pulkalla”. Jääpalaan kiinnijäädetyt vetonaru oli hampusta. Sitten muutimme Kankurin taloon vuokralle, Tuhkakylällä tämäkin. Sieltä mieleeni jäi rotat, jotka yöllä juoksivat pinkopahvin päällä ja vierailivat ruokakomerossa. Niitä hiilihangolla tapettiin. Varsinaisia kotieläimiä meillä ei vuokrapaikoissa ollut. Muistan myös ensimmäiset karamellit, joita kortilla ostettiin Tuhkasen kaupasta, ei kovin kaukana kotoa. Ja karpiitilamput lasten leikeistä. Karpiitiin kun lisäsi vettä, niin pullo kaasuuntui ja räjähti. Isoveljet tekivät sitä edellä ja minä, pikku Markku, opetellen perässä. Kesäisin uitiin Tuhkajoessa, vaikka vanhemmat varoittelivat jouhimatovaarasta. Vedet Tuhkajokeen tulivat Kolmiselta, Talvivaarasta.”*

Näin alkoivat isäni, **Timo Markku Tervon**, muistelmat Sotkamon terveyskeskussairaalan saattohoitohuoneessa, jonne hänet siirrettiin palliatiiviseen hoitoon lyhyen, tuloksettomaksi jääneen solumyrkkyhoidon ja rajusti koetelleen keuhkokuumeen jälkeen. Se oli huone numero 3, surullisen kuuluisa ”kuolemanhuone”. Minä tyttärenä ja ainoana lapsena sain kunnian kirjata isän tarinan muistiin. Se jatkuu..

”Ryhdyttiin rakentamaan Saariniittyä omalle tontille noin 5 km Tuhkakylältä Iisalmeen päin, kolmen Taattolan talon lähelle. Olin 5 - 6-vuotias, kun muutettiin. Muistan, kun sammalia kiskottiin rakennusaikana kaikkien veljesten voimin. Oma tontti oli n. 1,5 ha. Lehmiä ei vielä ollut, kesäsikoja vain ja pessi, jotka syksyllä teurastettiin. Yksi

porsas oli rakennusaikana pudonnut kellariin. Se menehtyi isoksi harmiksi myöhemmin syksyllä juuri ennen teurastusta. Perunaa ja pellavaakin oli. Ojamaa- ja heinäpeltoja veljekset tekivät talolle, josko lehmää otetaan. Metsästä kerättiin risuja ja polttopuita. Kerran, kun ajettiin Seppoveljen kanssa Viinämäestä polkupyörällä ja minä istuin tangolla, pyöräkytyi kaatui ja me pojat päädyttiin rähmälleen tielle. Pahemmin ei kuitenkaan käynyt, pari naarmua vain. Rahvaanmäellä kuljettiin serkkujen luona vuorovieraisa.”

Kerronnan lomassa veti isä kalpeassa huoneessa syvään henkeä, yskähtelikin. Olikohan syöpä levinnyt jo keuhkoihin, vai tulehdustako oli vain. Välillä piti levähtää. Sulkea silmät ja nukahtaa. Muistelut saivat silloin odottaa. Päätettiin jatkaa toinen päivä. Kai sellainen meillä vielä on. Monesti illalla, ennen kuin lähdin yöksi vanhempieni asunnolle, hieroin hellästi isän jalat rauhoittavalla, laventelin tuoksuisella öljyllä. Ne olivat kuin nuorella pojalla, sirot ja sileät – isän 78-vuotiaat jalat. Palasin uutena, aurinkoisena maaliskuun päivänä isän luo, jatkamaan tätä hentoa tarinaa. Välillä istuimme vain ja kuuntelimme hiljaisuutta. Kuolema tuntui väijyvän ovella. Olo oli usein painostava, mutta tarina jatkuu...

”Koulutieni alkoi 7-vuotiaana Pirttimäen vanhassa pirtissä, 3 km Saariniityltä. Koulua oli aluksi vain lauantaisin. Kun Talvivaaran koulu samana syksynä valmistui, se muuttui sekä täysipäiväiseksi että -viikkoiseksi. Siitä se koulutie läh-



Markku Tervo vaimonsa Railin ja tyttärensä Tarun kanssa Teneriffalla 2019.

ti. Alaluokista ei minulla ole paljon muistikuvia. Koulukiusausta ei pahasti ollut. **Hakarannan Otto** ei osannut ässää, ja hänelle siitä vähän ”räkytettiin”. Kokeet olivat rutiinia. Todistukset olivat numerotodistuksia asteikolla 1 - 10. Laulu oli minulla 5 ja muut aineet hieman parempia, käytös täydet 10. Samoin huolellisuus ja tarkkaavaisuus piti olla 9 - 10. Jos jäi sen alle, vanhemmat saivat kutsut puhutteluun. Näytelmiä oli keväisin ja syksyisin. Yhdessä joulunäytöksessä minäkin olin mukana. Iso sauva koukkupäinen piti kolmasluokkalaisen hakea itse metsästä. Ja yhden kerran olin alaluokassa kaksi tuntia arestissa, kun **Hiljalle**, Paavolan köyhästä talosta, selitin kuiskailujen pässin kiusausleikkiä. Opettaja kuuli tämän, ja kun en suostunut kertomaan kuiskailun syytä, jouduin siitä arestiin. Mutta eipä syy selvinnyt ja minä poika pääsin kahden tunnin päästä kotiin.

Isän huoneeseen, pitkän käytävän perille, tuotiin taas iltapala. Tuntui, että päivät koostuivat hiljaisuuden, omien ajatusten, jutustelun ja muutamien rutiinitoimien lisäksi pääosin syömisestä. Onneksi isän aina hyvä ruokahalu ei ollut kadonnut minnekään, edes parantumattoman sairauden aikana. Isä arvosti ja nautti ruokailusta loppuun asti. Se piristi ja antoi voimaa ja vaihtelua, kun muutoin niin aktiivinen elämä oli yhtäkkiä pysähtynyt.

”Ensimmäisessä savotassa olin mukana 10-vuotiaana. Kerilän ja Hakosen taakka oli **Kainulan Kustin** järjestämä savotta minulle sekä veljilleni Keijolle ja Sepolle. Syksyllä karsittiin myös rankoja ja ajettiin kinkerillä (kylän hevostmiehet ajoivat talkoilla polttopuut, kun omaa hevosta ei ollut). Rankoja tehtiin vikurilla pilkkeiksi. Vikuri oli kaarisaha, jossa oli Väinö-isän tekemät päät. Kirveiden ja pokaiden varretkin olivat meillä omatekemät. Syksyllä oli minulla meno vihdoin opinahjon viidennelle luokalle. Viidennellä luokalla muutettiin Tipasojalle.”

”Mutta ei mies pahasta päässyt, ilman armotta Jumalan”, oli isällä loppuaikoinaan tapana toistella. Nyt se iski sitten Markkuun, elämänkatko. Ei riittänyt, että veljeni, siis isän rakas poika, **Tapio Olavi**, sairastui ja menehtyi syöpään 1980, vain 16 vuoden iässä. Ja että isällä ja minulla todettiin valkoinen ihosyöpä vain muutama vuosi sitten. Nyt olivat isän, lääkärin ensin harmittomaksi toteamat kystat osoittautuneetkin pahanlaatuisiksi, 5. asteen

haimasyöväksi. Edessä oli ikuinen ero, syvä suru ja ikävä - väistämättä. Ennen sitä kelattiin muistoissa vielä taaksepäin...

”Neljännen luokan kesällä putosin Saariniityllä puuhun ripustetusta narukiikusta niskoilleni alas. Tajua lähti puoleksitoista tunniksi. Minut oli kannettu kamariin ja herättyäni aloin varovasti, seinistä kiinni pidellen, taas liikkua. Aluksi selkä oli aika kipeä, en pystynyt edes ajamaan traktorilla. Yhteensä yli 50 vuotta se vaivasi, se selkä. Joskus se oli niin paha, että kippuraan veti ja paidan kasteli. Kerrankin työssä ollessa loppui sairasloma kesken ja lähdin taas töihin. Mutta Kesoilin risteykseen Kuhmossa, jossa asuttiin, pysähtyi se työmatka, kun selkä täysin jumittui. Vasta lähempänä 70 vuotta, selkäni lopulta parani – kiitos metsätyöharrastusten.

Vuosina 1953 - 54 jaettiin rintamiestaloja ja silloin ajettiin tukit Honkalan rakennukselle, Tipasojalla. Kävin sinä kesänä Saariniityltä pitäen talon rakennustöissä. Takaisin Tuhkakylälle ja Mustalan mutkaan ajoitin usein Sepon kanssa linjakalla, josta oli vielä 8 km kävelymatkaa Saariniitylle. Naulojen irrotus ja kivien kerääminen betonin sekaan jäivät mieleeni. Pitkäsen pienessä pirtissä olivat isä ja veljet usein yötä rakennusaikana. Ja heidän saunassaan peseydyttiin. Näin vältyttiin rakentamasta perheelle väliaikaista suojaa. Syksyllä vihdoin perhe muutti uuteen, vaikkakin vielä hieman keskeneräiseen, omaan taloon Honkalaan.

Koulun 5.-7.-luokka käytiin Tipasojan Lontan vanhassa pirtissä. Näistä vuosista ei minulla ole paljon muistoja. Opettajina oli ylioppilastyttöjä, joista pojanviikarit eivät oikein välittäneet. Meillä oli pienet taikakortit, joilla pelattiin sikaa sillä aikaa, kun opettaja neuvoi muita oppilaita. Koulu meni läpi kiitettävillä arvosanoilla. Lontasta minua ehdotettiin keskikoulun kautta lukioon, vaan eipä sitä töiltä voinut lähteä. **Jussi**-veli kävi keskikouluun asti. Olin minä kerran Sotkamossa kilpahiihdossa, mutta kun siteet rupesivat reistaamaan, ei voinut pärjätä huonostikaan. Kahden kuukauden jatkokoulu oli sitten Sotkamossa. Sinä aikana tein käsi-, metsä- ja puutöitä ja muun muassa huonekalulipaston, joka Kuhmon kodissa on edelleen.

Sitten mentiin rippikouluun. Eväät elämään oli annettu. Rippikouluaihana tutustuin äitiisi, **Raiiin**, tarkemmin muisteltuna Sotkamon vappumarsilla. Vietettiin päivää yhdessä ja käveltiin käsi

kädessä Urheilubaariin tippaleivälle. Mutta ei siinä sen enempää, kuljimme omia teitämme ja silloin tällöin moikattiin. Myöhemmin -61 olimme molemmat töissä Sotkamossa. Raili oli Pikabäärissa ja palkkana huikeat 90 markkaa. Minä tein TB:llä sisustushommia. Kerran töistä lähtiessään näki äitisi miehen läheisellä mäellä, paksu palto päällä ja kulki tätä kohti. Kun tuli kohdalle, tunnisti tietysti minut. Saatoin neidin ystävällisesti asunnolle Akkoniemellä – mutta vain rappusille asti, sisälle ei päässyt. Käsi kädessä kuitenkin jo käveltiin vaikkei sinä talvena sen enempää nähty. Vasta seuraavan kesän juhannuksena tavattiin uudelleen, Naapurinvaaralla. Siellä tavattiin sitten useamman kerran, ei joka lauantai, vaan silloin tällöin.”

Siinä huoneessa numero 3, isän vierellä istuessa, olisi minua usein itkettänyt. Isän kanssa ei kuitenkaan itketty, ei ennen kuin ihan viimeisinä päivinä, kun huoneeseen hiipivät herkäät hyvästit ja lopun hiljaisuus. Äidillä ja minulla vierähti usein, jo isän sairauden aikana, pelko ja suru suurina kyneleinä poskille. Isällä kyynel vierähti vasta, kun hoidossa määrätty morfiini aiheutti hänelle hurjia hallusinaatioita ja valtavan hädän. Onneksi ennen sitä isä ennätti jatkaa tarinaansa näin...

”Kerran tulimme helluntain väliyönä Tipakselta Napikselle tansseihin. Linja-autot jäivät Meriläisen pihaan ja sieltä, lunta kengissä, piti kävellä tanssilattialle. Aamulla ajettiin takaisin kotiin ja suoraan töihin. Paljon pyörin vielä poikaporukoissa. Yhdesti oli juhannusjuhlat Vuokatissa ja me pojat saimme Lehmisuolla ajatuksen lähteä polkupyörillä tapahtumaan. Aamulla, juhlien päätteeksi, panimme pyörät linja-auton perään koukkuihin ja palasimme tyytyväisenä takaisin Tipasojalle. Silloin ei vielä ollut omia autoja. Ne tulivat vasta 50-luvun lopulla, ensin **Kämäräisen** ja **Lehtolan** pojille. Väinö-veljellä oli myöhemmin IFA-merkkinen auto, jossa oli kaappariovet, eli ne aukesivat väärään suuntaan. Sepolle, vanhimmalle veljeksistä, tuli perheen ensimmäinen moottoripyörä, venäläinen IC 350, ja sitten Taistolle tšekkiläinen Java 250. Se jäi myöhemmin minulle, kun Taisto ajoi sillä kolarin. Moottoripyörällä kuljettiin marjassa ja sienessä useampi vuosi. Minä kaaduinkin kerran vastalاناتulla Nimisenkankaan tiellä, ihan kodin lähellä, ja polveen tuli vettä. Toisen kerran kaaduinkin talvella Kuhmon tiellä, kun

oli liukasta. Pyörä liukui kyljellään pitkin tietä vaan ei sattunut pahemmin, ja matka jatkui. Moottoripyörällä kuljettiin myös talvella töissä mm. Huuskon talossa, Kivirannalla.”

Tarinat moottoripyöristä saivat meidät nauramaan. Ajan moottoripyörää itsekin, isän verenperintönä siis. Kuin myös mökkeily. Ollaan innokkaita mökki- ja luontoihmisiä, molemmat. Isä nautti täysillä kaikesta kauniista Kainuun luonnosta. Se oli isän juttu. Vähemmän isän juttu oli armeija. Niistä hän ei kovin välittänyt, vaikka monta tarinaa ennätin niistä kuulla...

”Ennen armeijaa kävin veljeni Taiston kanssa sirpalesavotan Kuhmon itärajalla, Saunajärven Löytövaarasta pari kilometriä Kuhmoon päin. **Lontan Elias**, sahamies, haki joulunpyhänä meidät kotoa savotta-apulaiseksi. Joku paikallisista oli hevostmiehenä. Tammi- ja helmikuu meni savotassa, sirpalepuita sahatessa. Paljon siellä oli sahureita ja terää piti viilata jatkuvasti. **Pulakan Toivo** Kuhmosta oli pomona. Lankut myytiin Ruotsiin. Yksi pyhänaika jäi mieleen, kun Saunajärventie meni tuiskussa ihan tukkoon. Toiset lähtivät kävelemällä Lieksan tielle, mutta minä jäin yksin kämppäkoksi Saapaslammin rannalle; saunomaan ja hoitelemaan hevosta. Helmikuussa Taisto lähti sitten kouluun ja minä armeijaan. Rahoja ja tienestä ei paljon jäänyt. Oli ollut niin huono talvi, etteivät kintaatkaan tahtoneet kuivaa, kun märkää kampeita oli kämppää täynnä. Työnjohtaja oli istuttanut lehtikuusia Pulakan kämpän toiselle puolelle ja nimennyt tämän puiston vaimonsa mukaan Karoliinan puistoksi. Se lienee vieläkin olemassa, siinä Saapaslammin lähellä.”



Raili ja Markku Tervo Markun rakentamalla ja rakkaalla mökillä Kuikkavaaralla Sotkamon Tipasojalla 24.12.2019.

Mietin itsekseen, olisiko noista ajoista jäänyt isän sisimpään se aito ”metsien mies”. Markku hoiteli ahkerasti ja taidolla metsiään jäätyään pois puusepän ammatista Kuhmon Puutyöllä 90-luvun alussa. Tänä aikana nousivat omat mökit Sotkamoon, Kuhmossa sijaitsevan Kälkäsen erämökin lisäksi. Ikkunat, ovet ja huonekalut teki isä näihin taitavasti puusta itse. Markun kädenjälki näkyy myös monen ystävän ja sukulaisenkin elämässä. Hän kun oli aina valmis auttamaan. Tämä muistojen matka ja moottoripyöräkyty kuitenkin vielä jatkuu, Sotkamon saattohoitohuoneessa...

”Juhannuksena 1962 olin käymässä moottoripyörällä kotona. Toisena juhannuspäivänä kävi aika pitkäksi ja lähdin ajelemaan Kuikkavaaralle Tupalaan. Äitisi Raili oli yksin kotona ja niin me istuimme iltaa yhdessä. Käytiinpä köllölläänkin, käsi kaulakkain kamarin puolella. Auringon nousun aikaan lähdin ajelemaan kiltisti kotiin vaan siinäkö se ”kipuna” olisi iskenyt. Kirjoitin Railille kirjeen, josko hän haluaisi vaihtaa ajatuksia. Itse olin kesän armeijassa ensin Peltosalmella ja sitten Kuopiossa, kun olin niin hyvä ampuja. Minut koulutettiin tarkka-ampujaksi. Olisivat halunneet minun jatkavan alikersantiksi, vaan kun se ei ollut muotia. Tekeydyin ”pöljäksi” etten liian viisaaksi leimautuisi ja joutuisi jatkokoulutukseen. Mielellään olisivat merkinneet minut maatilan isännän pojaksikin, koska sillä oli parempi arvo. Ilmoitin kuitenkin, että Väinö-isä on kirvesmies, jona hankkii elantonsa ja perheensä elättää.”

Isä oli siis jo nuorena reilu ja rehellinen. Markusta tuli myös Väinö-isänsä jalanjalkia seuraten puuseppä, taitava sellainen. Kotona meillä on huonekalut mittaan tehdyt ja massiivipuusta. Tämä arvokas isän käden- ja ammattitaito on ollut meille itsestäänselvyys.

*”Meni syksy ja talvi. Raili teki kuusipäiväistä työviikkoa myymäläautossa. Yhdessä kävimme työväentalolla tansseissa. Linja-autolta saatoin äitisi kotiin Kuikkakylälle, siis **Eino ja Mari Lipposen** Tupalaan, jonka keittiössä aina istuttiin ja juteltiin. Kevät tuli ja kylällä oli kihloihinmeno-uumi, ja juhannuskihloihin sitä mekin päädyttiin. Kihloja vietettiin armottomassa vesisateessa 1963. Linja-autolla ajettiin Kajaaniin asti ostamaan Kello- ja kultaliike Valtasesta kultasormukset ja paksu kultainen rannerengas. Baarissa käytiin kahvilla. Sitten seuraavalla linja-autolla palattiin*

takaisin Sotkamoon niin, että ennätettiin vielä jatkaa kotiin Tipakselle asti.”

Samaisessa Valtasen kultasepäntoimikseen kävin myös itse, perinteitä kunnioittaen siis, ostamassa kihlat saksalaisen mieheni kanssa. Se oli 3.10.1996, kun **Andreas Bappert** pyysi kättäni. Vaikka se jäi meille kaikille lämpimästi mieleen ei se ole nyt kuitenkaan oleellista, vaan... Kihlajaispäivästä ja Sotkamon puurakenteiselta linja-autoasemalta muistui Markulle mieleen vielä yksi mukava muisto:

”Raili odotti ja minä kävin ostamassa Kukkulan kukkakaupasta kukkia. Takaisin asemalle palatessa minua hymyilytti, sillä kuulin nuorison markkinateltasta torilla laulun ”Ei sitä tiedä poikamies, ei tiedä vielä kukaan, hän sai vaimon mukavan ja vahvan vartijan”. Päätteeksi ajoin Railin moottoripyörällä takaisin Kuikkavaaralle, jonne hain illalla (moottoripyörällä tietenkin) myös Aino-äitini ja Väinö-isäni. Kihlajaiskahvit, -kakut ja -konjakit nautimme porukalla Tupalassa ennen kuin väki palasi Honkalaan.”

Tähän yhteisen aviotaipaleen alkuun halusi Markku lopettaa muistelot. Hän halusi, että äitini



Markku ja Raili Tervo Andreas ja Taru Bappertin mökillä Tapaninpäivänä 2019 viettämässä 56-vuotishääpäiväänsä.

Raili Inkeri jatkaa. Hän varmasti jatkaa mielellään, kun meillä aikaa vielä on. Teräskuntoisen isäni haave elää 100-vuotiaaksi ei näyttänyt toteutuvan. Markku huolehti, että me äidin kanssa pärjäämme eteenpäin. Meillä on nyt hyvät, isän kirjaamat ohjeet moneen touhuun, mökkien huoltohommissa aina auton renkaan vaihtoon. Lupasimme isälle, että pärjäämme. Markun toiveena oli jaksaa vielä hetki, niin että saisi vielä viimeisen kerran tavata rakkaan Andreas-vävyensä, joka oli vihdoinkin tulossa koronarajoitteisesta Saksasta. Elinpäiviä ei hänelle tähän eikä enemmän täällä maan päällä kuitenkaan suotu. Isä kuoli 22.05.2020 klo 16:00, Sotkamon TK Sairaalassa. Se ei ollut arvoisa kuolema vaatimattomalle sota-ajan lapselle ja iäkkäälle puurtajalle, joka uskoi ja arvosti aina yhteiskuntaa ja kanssaihmissiään.

Meillä oli isälle 13.06.2020 Sotkamon siunauskappelissa kotoisen kauniit, isän näköiset hautajaiset. Arkku oli luonnonkaunis, oman Kuhmon kodin tulotien haapapuusta puusepän itsensä tekemä leposija. Kukkaset arkulla olivat osaksi metsän

antimia ja osaksi Markun niin paljon rakastamia punaisia ruusuja. Haudan lepoon, Kuhmon hautausmaalle ja rakkaan poikansa Tapion viereen, saateltiin hänet sukulaisten ja ystävien läsnä ollessa kesäisen lämpimässä säässä. Vaikka henkisesti oli päivä meille kaikille raskas, oli tunnelma kotoisen aurinkoinen ja lämmin. Covid-19 saneli tiukat ohjeet ja rajoitukset koko Markun puolen vuoden sairauden ajan ja vielä muistotilaisuudessakin. Kettään läheistä tai omaista ei terveyskeskuksessa, äidin ja minun lisäksi, isän vieraaksi sallittu. Hyvästit jäivät jättämättä. Mutta me muut saamme vielä jäädä tänne. Uskomme, että jonain päivänä määrättynä tapaamme taas isän, veli-Tapion, ukit ja mummut kuin myös Väinö-sedän, joka kuoli tapaturmaisesti Honkala-mummolan metsään, vain neljä päivää isän jälkeen. Tapaamme varmasti myös pienen Sissi-koiramme, joka siirtyi yllättäen sateenkaarisillalle hieman ennen isän ikiuneen nukkumista - ikään kuin isää odottamaan. Sinne asti on heitä ikävä, ensimmäisenä aamuisin ja viimeisenä iltaisin.*

Anneli ja Osmo Tervon kultahääpäivä yhdeksäs elokuuta 2020

Teksti ja kuva: Osmo Tervo

Ensitapaamisemme oli helmikuussa 1966 opiskelukaupungissamme Kajaanissa. Olemme molemmat maalta kotoisin. Ehkäpä siksi syttyi helposti keskustelua, ja iltamien päätyttyä sain kyyditä Annelin mopolla hänen asunnolleen.

Tapailimme sitten pitkin kevättä, ja juhannuksena vierailin ensi kerran Annelin kotona Vuolijoen Käkisaarella. Minä olin keväällä saanut ammattiopintoni päätökseen ja Kajaanista työpaikan nuorempana auton asentajana. Annelilla oli vielä kaksi vuotta lukiota jäljellä.

Kesän ja syksyn aikana meille avautuivat elämän tärkeimmät asiat, laulumme muuttuivat ja tanssipaidat jäivät.

Anneli kirjoitti ylioppilaaksi 1968 ja jatkoi talouskoulussa Oulussa. Minä suoritin silloin asepalvelustani Oulun kaupungin kasarmilla. Tutustu-



Kultahääpäri Anneli ja Osmo Tervo.

misaikamme ensitapaamisesta kihlautumiseen juhannuksena 1969 kesti kolme vuotta.

Syyskuussa 1969 aloitin teknillisen koulun Oulussa. Anneli suoritti työharjoittelua Oulun kaupungin puutarhalla tavoitteenaan suorittaa puutarhurin tutkinto Kempeleen maatalousoppilaitoksessa.

Meidät vihittiin avioliittoon 9.8.1970 Vuolijoen kirkossa. Hääjuhla oli Käkisaassa, Annelin kotona.

Ensimmäinen yhteinen asuntomme oli pieni yksiö Oulun Kaukovainiolla, lähellä kouluani. Tässä asuessamme saimme ensimmäisen lapsemme, pojan, jonka tulo perheenjäseneksi muutti paljon totuttuja rutiinejamme.

Viimeiseksi opiskeluvuodekseni saimme asunoksemme uuden kaksion Oulun teknillisen oppilaitoksen opiskelija-asuintalosta.

Valmistuin autoteknikoksi keväällä 1972, ja vakituinen työpaikkani löytyi Joensuusta, autokorjaamon työnjohtajana. Joensuu oli meille ennestään tuntematon, mutta pian saimme ystäviä välitömistä pohjoiskarjalalaisista ihmisistä.

Asuttuamme kolme vuotta Joensuussa vuokralaisena saimme muuttaa ensimmäiseen omistus-asuntoon, uuteen omakotitaloon. Talo, jonka rakentamiseen olin osallistunut suurella työpanoksella, on Joensuun naapurikunnassa Liperissä, Honkalammen asuma-alueella.

Hieman ennen muuttopäivää meille syntyi viides poikalapsi. Luoja oli lahjoittanut meille lapsia, työtä ja oman kodin. Asuimme Honkalammella 10 vuotta, jonka jälkeen muutimme meille valmistuneeseen isompaan taloon Liperin maaseudulle.

Toimittuani yhdeksän vuotta palkollisena perustin Joensuuhun oman autotestaamo/ korjaamoyrityksen, ja työaika venyi usein 12-tuntiseksi. Anneli hoiti lapsia ja kotitaloutta. Talouskoulussa saadut opit tulivat näin hyvään käyttöön.

Yrittäjäkauteni kesti 16 vuotta, minkä jälkeen työllistyin autokatsastajana. Ensimmäinen työpaikka löytyi Helsingistä, niinpä jouduin vuokraamaan työpaikka-asunnon arkiviikoiksi pääkaupunkiseudulta. Yhteinen aika perheen kanssa lyheni merkittävästi.

Lasten vartuttua Anneli jatkoi opintojaan floristitaitojen koulutuksella ja työllistyi koulutusta vas-

taaviin tehtäviin kukka- ja hautauspalveluliikkeessä.

Vuoden 2002 syksyllä minun työpaikkani siirtyi Keski-Suomeen, Joutsan kirkonkylän katsastusasemalle. Myös silloin jouduin asumaan arki- viikot työpaikkakunnalla.

Vuoden 2007 alussa saimme todeta, että kaikki aikuiset lapsemme olivat muuttaneet Keski- tai Etelä-Suomeen. Kodissamme asui arkiviikkoisin vain Anneli ja nuorin lapsista, poika, joka hänkin oli muuttamassa Jyväskylään ammattia opiskelemaan.

Anneli oli jäämässä yksin arkiviikoiksi isoon taloon. Mietimme mitä nyt olisi viisasta tehdä. Annelilla oli työpaikka Liperin naapurikunnassa Kontiolahdella. Päätimme myydä Liperin talon ja etsimme asuntoa Jyväskylän ja Joutsan väliltä. Ihastuimme Toivakassa sijaitsevaan hirsitaloon ja tilavaan tonttiin.

Saimme Liperin talon myytyä ja ostimme hirsitalon tontteineen. Muutimme Toivakkaan heinäkuussa 2007. Alkuvuosina Toivakan kodissa asui myös kaksi nuorinta lastamme.

Annelin työpaikka jäi Pohjois-Karjalaan, mutta muutaman vuoden työttömyysjakson jälkeen hän pääsi ”eläkeputkeen”. Minä jatkoin työtäni Joutsassa vuoden 2014 loppuun asti. Kaksi viimeistä työvuotta kuljin autokatsastajana Jämsässä. Eläkkeelle jäin 68-vuotiaana.

Meillä on kahdeksan poikaa ja kuusi tytärtä. Vanhin poika täyttää ensi vuonna 50 vuotta ja nuorin on nyt 30-vuotias. Kaikilla heillä on omat taloudet ja ammatit. Osa heistä opiskelee välillä lisää päästäkseen seuraavalle tasolle hierarkiassa. Neljällä lapsellamme on pohjana yliopistotutkinnot ja muilla ammattiopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnot.

Lastenlapsia meillä on 59. Heistä 14 on kirjoittanut ylioppilaaksi. Osa lastenlapsista ovat vielä tietysti ”lapsen kengissä”. Tänä kesänä olemme saaneet viettää viiden pojanpojan ylioppilasjuhlaa, ja ensimmäiset lapsenlapsen häät.

Olemme nyt asuneet Toivakassa 13 vuotta. Elämme ikäämme nähden kohtalaisen terveinä, kiitollisena Luojallemme elämämme kaikista vaiheista.*

Neljä sukupolvea Kainuun Tervosia Äitini Aino Tervosen esipolvia

Teksti: Jouko Huttunen

Äidinpuolen Tervosten varhaisimmat esipolvet elelivät 1600-luvun Jaalangassa. Heistä v. 1696 syntynyt **Tuomas** muutti Melalahteen, jossa asuksivat pari seuraavaakin polvea, 1733 syntynyt **Yrjö** (Georg, Jöran) ja 1770 syntynyt **Heikki**. Aikaisemmista polvista ovat tiedot hyvin niukkoja, mutta tästä Melalahdessa syntyneestä Heikki Yrjönpojasta tiedämme sentään jotakin.

Heikki avioitui parikymmppisenä **Anna Heikintytär Tervosen** kanssa ja muutti vävyksi Jormuan Byskytteen. Lapset kuolivat pieninä, vaimo kuoli 1818. Heikki muutti leskenä takaisin Melalahteen ja avioitui 1820 **Kaisa Reetta Matintytär Leinosen** kanssa. Nuorikko oli 30 vuotta Heikkiä nuorempi, ja lapsia syntyi kolme, vanhimpana v. 1825 **Heikki Heikinpoika**, josta sukujohtomme jatkuu.

Vuosina 1842 - 43 perhe on henkikirjoitettu Paltamonkylän (Paltaniemi) RN:o 19 Pyykkölään. Isäntä Heikkihän oli jo seitsemänkymmppinen eli siihen maailmanaikaan vanha mies. Hän innostui kuitenkin vielä muuttamaan Mainuulle, kylän vanhimpaan taloon Leinolaan RN:o 1, josta osti osan v. 1843. Leinola oli kylän ökytaloja, jossa oli asunut mm. Porvoon maapäivämies **Heikki Mikonpoika Tervonen** ja jossa Vennään keisari Aleksanteri käväisi 1819 Kajaanin matkallaan. Maapäivämies Heikki kuoli 1833, ja talo päättyi pojille **Antti** ja **Juho**, jotka jakoivat talon kahtia. Juho myi osansa **Erkki Huuskolle**, ja Antin osan osti tämä edellä mainittu Paltaniemeltä tullut Tervos-Heikki.

(Näitä Heikki Tervosia tulee tähänkin juttuun ylen monia; heitä oli näköjään pitäjä täynnä. Päähenkilö on Heikki T., hänen 1. vaimonsa isä oli Heikki T., poikansa ja pojanpoikansa myös Heikki T., ja vieläpä Leinolassakin oli asunut useita Heikki Tervosia, samoin kuin naapurissa Antikkalassa.)

Ikämies-Heikin isännyys jäi lyhyeksi, hän kuoli Leinolassa 1845. Heikki Heikinpoika osti äidiltään Kaisa Reetalta tämän perintöosuuden, ja niin Heikistä tuli isäntä Leinolan puolikkaalle. (Iso talo tämäkin, ¼ manttaalia, josta isojaossa muodostettiin Heikka RN:o 6). Leski Kaisa Reeta erehtyi vielä 1850 avioitumaan **Simo Siponpoika Leino-**

sen, s. 1816, kanssa. Simoa on pakko hieman esitellä. Hän ei ollut Mainuan Leinosia, vaan Melalahdesta kotoisin. Ennen aviota hän oli henkikirjoilla Leinolaan kuuluvassa Haukka-sotilas-torpassa, josta myöhemmin muodostettiin Haukakankaan uudistalo. Simo pyöri koko pitäjällä siellä täällä, välillä renkinä taloissa, välillä teki tukkikauppoja, osti torppien osuuksia jne. Useimmat puuhat johtivat käräjäjuttuihin. Avion myötä Simo pääsi ison talon syytinkiläiseksi. Kaisa Reetan mies nuoreni samalla 46 vuotta, ehkä se leskeä hokutteli? Totuus valkeni pian, Simo riitaantui talon muiden asukkaiden kanssa herkästi, yritti saada nurin Reeta Kaisan ja poika-Heikin em. talokaupat, sai viinanmyyntisyytteitä, ilmiantoi niistä naapureitakin ja sai syytteen ja tuomionkin vaimonsa pahoinpitelystä, vankeuskin uhkasi jne. Reeta Kaisa kuoli sitten Leinolassa jo 1858.

Heikki Heikinpoika Tervonen, tuleva **Aino**-äidin isoisän isä, oli siis Mainuanniemen Leinolan puolikkaan isäntä. Hän avioitui 1847 murtomäkeläisen **Elsa Kaisa Kasperintytär Jokelaisen** kanssa. Nuorelle parille syntyi Leinolassa kaksi lasta, **Kalle Kustaa** 1848 ja **Liisa Reeta** 1851, joka kuoli viisivuotiaana.

Heikki-isännällä oli liki vuosittain asiaa käräjille, paljolti isäpuolensa Simon takia, mutta muutenkin. Käräjäpöytäkirjoihin jäljennetty papintodistus Heikistä kertoo, että 23.8.1825 synt. Heikki Tervonen omaa ”enfaldig Christendoms Kunskap” eli hallitsee hieman kristinoppia, ja ”behörigen brukat nödmedlen” eli papillisella kiertoilmauksella: käynyt sentään joskus ehtoollisella eli ripillä. Papintodistus kertoo vielä, että Heikki on tuomittu Kajaanin raastuvanoikeudessa sakkoihin ”för nattlopp och första resan fylleri”.

Nattlopp?? Sanakirjat antavat vain käännöksen yöjuoksu! Ehkäpä Heikki on tosiaan nuorra mies-sä käynyt Kajaanin kaduilla juovuksissa metelöimässä. Pianhan Paltaniemeltä hevosella kävi kylillä Härmän malliin!

Toinen sakkotuomio on Heikille tullut Paltamon 1846 talvikäräjillä jo Leinolaan liittyvästä asiasta, nimittäin siitä, että kestiekievareiden väliin kyyteihin käytetty Leinolan hevonen oli liian

huonokuntoinen ja hidas. Tämä oikeusjuttu sai alkunsa kajaanilaisen piirilääkärin Elias Lönnrotin valituksesta, jonka perusteella nimismies ajoi syytettä. Mielensä pahoittaneen Lönnrotin valitus Torvelan kestikievarin päiväkirjassa:

”5.3.1845 Hollihevonon, joka vei minua Kanalaasta Torvelaan, oli niin huonokuntoinen, että vaikka tie oli kohtalaisessa kunnossa, viivyin sillä $\frac{3}{4}$ peninkulman matkalla yli 2 tuntia; hevonen kuului Mainua 1:lle; kyytimies oli itsellismies **Isak Rusanen** Wuolijoelta ja todistajat, jos tarvitaan ovat Torvelan kestikievarin väki, joille kyytimies tullessamme selosti tilanteen. Lönnrot”.

Niin vain Heikille pätkäistiin 4 ruplan ja 20 koppekan sakot.

Palataanpa varsinaiseen sukulinjaan. Heikki Tervonen junior, 1825, ei kauan viihtynyt isännöimässä Leinolaa. Hän möi 1854 osansa talosta **Jöran Karhulle** ja osti Murtomäestä Kontiolan RN:o 9 tilan, jonne muutti perheineen. Syitä voi vain arvailla, joka tapauksessa hänen isäpuolensa, eli em. Simo, teki edelleen kiusaa nostamalla käräjajuttuja Leinolan aikaisista kaupoista ym. Kuitenkin Heikin ja vaimonsa Elsa Kaisa Jokelaisen, s. 1825, perhe Kontiolassa kasvoi. Viidentenä lapsena syntyi 28.12.1857 **Juho Reeti** (Johan Fredrik), josta sukulinjamme jatkui. Kaikkiaan lapsia tuli 7, joista vain viisi poikaa selvisi aikuisikään. Heistä tuli torppareita ja talollisia Murtomäelle ja naapurikyliin. Juho Reeti jäi ainoana syntymäkotinsa maille, eli Takkamäen torppariksi. Takkamäkihän sijaitsee 5-tien länsipuolella niillä paikkeilla, missä vanha Kajaani-Murtomäki-Iisalmitie yhtyy terävässä kulmassa 5-tiehen.

Juho Reeti Tervonen 28.12.1857 - 27.1.1919 **Eeva Liisa Karjalainen 18.2.1862 - 12.6.1922**

Juho Reetin vanhemmat kuolivat melko nuorina; isä Heikki v. 1868 vain 42-vuotiaana ja äiti Elsa Kaisa v. 1872 vasta 46 vuotta täyttäneenä. Niinpä Juho Reetistä tuli täysorpo 14-vuotiaana. Hänen vanhin veljensä Kalle Kustaa oli sentään jo 22 vuotta täyttänyt; nuorin veli **Albert** vasta 8-vuotias.

Ilmeisesti sukulaiset auttoivat, kunnes poika alkoi täyttää rengin mitat.

Henkikirjoista ja rippikirjoista löytyy Juho Reeti ainakin v. 1882 - 83 Murtomäen RN:o 13 Antikkalan renkinä, sitten v. 1885 Murtomäen RN:o 5 Jokelan renkinä. Vuonna 1886 on Juho

Reeti merkitty Murtomäen RN:o 6 Leinolan renniksi.

Eeva Liisa syntyi Paltamon Uuralla, isä torppari **Matti Karjalainen**, joka kuoli jo v. 1880 45-vuotiaana ja äiti **Elsa Kaisa Oikarinen**, joka oli syntynyt Ristijärven talossa RN:o 11. Eeva Liisasta on ripille pääsymerkintä v. 1879, ja samana vuonna hän otti muuttokirjan Kajaaniin.

Mainualle Eeva Liisa näyttää tulleen ensin piiaksi RN:o 6 Heikkaan v. 1881. Sitten vuosiksi 1882 - 85 hänet on kirjattu piiaksi Mainuan RN:o 5 Tervolaan. Vieläpä esikoispojan **Albertin** syntymävuonna 1886 on Eeva Liisa merkitty piiaksi Lehtovaaran RN:o 13 Ronkaalaan, josta kävi ehtoollisella maaliskuussa. Vuodesta 1886 lähtien on sitten aviopari Juho Reeti ja Eeva Liisa merkitty Murtomäen RN:o 14 Kontion talon Takkamäen torppaan, josta Juho Reetin **Heikki**-veli **Maria**-vaimoineen muutti pois v. 1888 .

Mikähän mahtoi olla esikoispoika Albertin syntymäpaikka syyskuussa 1886? Todennäköisesti Takkamäki, mutta sekin on mahdollista, että Albert syntyi joko Lehtovaaran Ronkaalassa tai Murtomäen Leinolassa.

Juho Reeti ja Eeva Liisa asuivat Takkamäessä vuoteen 1915, jolloin Takkamäkeen on henkikirjoitettu lapsista vain **Maija** ja hänen poikansa (Veikko). Vuoden 1917 henkikirjassa on vanha pari **Hilda**-tyttärineen kirjattu jo Linnantauskylään Ensilän talon RN:o 6 maille, jossa he asustivat viimeiset vuotensa.

Vanhin poika Albert muutti vuoden 1908 paikkeilla Kajaaniin, meni töihin uuteen sellutehtaan ja avioitui **Johanna Mankisen** kanssa 1911.

Johanna Nikodeemuksentytär Mankinen **2.8.1890 – 9.8.1950**

Johannan syntymäaikaan perhe asui Paltamon Varisniemessä. Vanhemmat olivat **Nikodeemus Mankinen**, s. 27.3.1853 ja **Maria Liisa Halonen**, s. 21.2.1859. Paltamon papit ja leviitat sekosivat merkinnöissään niin, että kirkonkirjoihin jäi Johannalle väärä – vuoden 1891 syntymäpäivä.

Perheeseen syntyi kaikkiaan 13 lasta, Johanna heistä seitsemäntenä. Tuohon aikaan olivat lapsikuolemat aika tavallisia, niinpä vain kahdeksan heistäkin selvisi aikuisikään. Perheen muuttaessa 1897 Kivesjärven taloon RN:o 14 Kämpälä olivat vanhimmat työtöt jo piikomassa kylillä.

Tervosten suvussa eläteltiin uskomusta, että perheen äiti Maria Liisa olisi Lapinlahden Halosten taiteilijasukua, jopa **Pekka Halosen** 1. serkku. Kirkonkirjat kylläkin todistavat, että Maria Liisan juuret ovat vahvasti Vuottolahdessa. Pekka Halonen vietti kyllä ainakin yhden kesän Kivesjärvellä Virpelän talossa, aika lähellä Kämpälää. Johannan sisaren **Martan** avioton, Amerikoissa syntynyt tytär **Aleksandra Aallotar** oli lapsena hoidossa Virpelän tyttärellä **Saaralla**, joka lienee yksi Pekka Halosen mallitytöistä maalaukseen ”Neiet niemien nenissä”. Maalauksen kalliomaisema lienee Kivesjärveltä.

Perheen isä Nikodeemus kuoli jo 1906. Yksihuoltajaksi jäänyt Maria Liisa luopui velkaisesta Kämpälästä ja avioitui **Heikki Klemetin** kanssa. Hänkin oli leski, kotoisin Melalahden RN:o 12 Ylitalosta, johon Maria Liisa nuorimpine lapsineen muutti. Ylitalo sijaitsee kyläraitin varrella, lähellä silloista satamaa, jossa Oulujärven laivat poikkesivat. Aino-äiti kertoi käyneensä useamman kerran nuorena tyttönä kyläilemässä mummunsa luona, laivakyydillä Kajaanista. Maria Liisamummu kuoli 1934.

Johannan sisarista kävi Amerikoissa peräti kolme. Valtamerilaivat lähtivät joko Liverpoolista Englannista tai Norjan Kristianiasta (nyk. Oslo). Jo matkat näihin paikkoihin olivat varmaan kokeuksia, saati sitten viikkokausia kestävä Atlantin ylitykset. Martta-sisar teki nuo matkat menen tullen kolme kertaa vuosina 1907 – 1916, viimeiseltä matkalta oli tuliaisena myös tytär Aleksandra Aallotar. Sisarista **Aina Maria** kävi kerran Bostonissa. **Anna Emilian** kohtalo oli kova, hän saapui Amerikoihin lokakuussa 1913 ja kuoli siellä jo 15.11.1913, ensimmäisessä palveluspaikassaan, kun maalaistyttö ei osannut keittiössä kaasun käyttöä.

18-vuotias Johanna Mankinen muutti 1908 Kivesjärveltä Kajaanin kaupunkiin. Palveluspaikka ei ole selvinnyt, mutta jo elokuussa 1911 hänet vei vihille muuan nuori ”Yhtiön” mies, Albert Tervonen.

Albert Juho Reetinpoika Tervonen **26.9.1886 – 16.11.1954**

Murtomäen Takkamäen mäkituvassa parikymppiseksi varttunut Albert-poika ei jäänytään kylille tavanomaisiin renkihommiin, vaan hakeutui tehdastöihin Kajaaniin. Kajaanin Puutavarayhtiö oli perustanut Tihisenniemelle aluksi sellutehtaan.

Sen työläisistä löytyi Oulun maakunta-arkistosta tietoja sentään muutamilta vuosilta, vuoden 1915 paikkeilta. Tervonen A., muuttanut Murtomäestä 1908, työn laatu: kuulanpurkaja. Merkintöjä löytyy vuosilta 1914 - 20; välillä hän oli rimainhakaajana ja purukontin kaatajana, mutta enimmäkseen kuulanpurkajana. Mikä ihmeen kuulanpurkaja? Vanhoissa sellutehtaissa käytettiin pieniä muutaman kymmenen kuutiometrin käännettäviä keittoastioita. Niihin puuhake ja kemikaalit, kansi kiinni ja lämpöä päälle niin että puusta liukeni puolet pois ja jäljelle jäi sellu. Kun keittoastiassa eli kuulassa syntyi myrkyllisiäkin kaasuja, oli sen purkaminen vaativaa ja vaarallistakin.

Nuori perhe näyttää alkuun asustelleen vuoroon Linnantauskylässä, vuoroon kaupungin puolella. Vuoden 1913 henkikirjassa Albert, Hanna ja esikoispoika **Eino** on merkitty Linnantauskylään, ja vuonna 1915 osoitteeseen Louhikatu 9 kaupungissa, johon on kirjattu myös **Aino**-tytär. Myöhemmin he asuivat useita vuosia yläkaupungilla Kalliokadun ja Koivukoskenkadun kulmassa olevassa Kajaanin Puutavara Oy:n talossa, jossa asui myös Kekkonen perhe Urho-poikineen.

Kaikki oli siis hyvällä mallilla, kuvista päätellen näyttävä pariskunta, lapsiakin jo kaksi, Albertilla hyvä työpaikka, jonka palkka riitti kunnan vuokra-asuntoonkin. Kuitenkin lienee poltellut jonkinlainen maamiesinto, koska Albert oli löytänyt Mainuanjokivarresta mieleisen noin 4 hehtaarin palstan, jonka he ostivat 1918. Vuoden 1920 henkikirjassa on perhe merkitty sekä Mainuan Koskelaan että myös Koivukoskenkadulle. Albert kävi kuitenkin ”Yhtiössä” töissä 30-luvulle saakka. Aino-äiti muisteli, että Koskelaan muutettiin jo 1918 keväällä, takaisin Kajaaniin 1930 vaiheilla ja taas Koskelaan noin v. 1934. Kolmas lapsi **Urho** syntyi 1921, ja neljäs, iltatähti **Jorma** 1935.

Politiikan puolellakin alkoi olla nostetta, ehkä pyrkyäkin. Albert oli tehtaan työmiehenä luonnostaan laitavasemmistoa, ehdolla ensimmäisen kerran Kajaanin maalaiskunnan ”valtuuston varajäseneksi” vuoden 1920 vaaleissa, joissa valittiin erikseen valtuusmiehet, varajäsenet ja tilintarkastajatkin. Valtuustoon hänet sitten valittiin vuosien 1925 ja 1928 vaaleissa. Valtuusto valitsi vuonna 1926 Albertin ja maanviljelijä **Juhana E. Juntusen** myymään Mainualla sijaitsevan Lahtelan lohkotilan, joka oli ajautunut kunnan omistukseen. Vuonna 1928 työmies Albert Tervonen valittiin peräti valtuuston varapuheenjohtajaksi. Jatkossa



Äitini Aino Tervosen vanhempien Albert Tervosen ja Johanna o.s. Mankisen hääkuva todennäköisesti vuodelta 1911.

meno villiintyi eikä ole lainkaan kunniaksi kunnallisdemokratialle. Lapuanliikkeen miehet järjestivät maalaiskunnassakin 9.8.1930 kansalaiskouksen, joka vaati valtuuston kommunisteja eroamaan ikävyyksiä välttääkseen. Tämä ”Jorin keikaus” (pääpukarina agronomi **Yrjö Jorri**) onnistui, seitsemän valtuutettua erosi, yhtenä heistä Albert Tervonen.

Lapuanliikkeen kuumapäät olivat pohjustaneet asian. Albert oli kertonut pojalleen Jormalle, että hänetkin oli napattu auton takapenkille puhuteluun, jossa annettiin vaihtoehtoja vain vähän. Jos et eroa, niin henki on löyhässä tai sinut muilute-

taan Venäjälle. Ja niinpä Albert oli heittäytynyt armoille, vedonnut markiini penskoihinsa ja luvannut erota.

Sotien jälkeisissä vaaleissa 1945 oli jo toinen meininki. Albert oli SKDL:n valtuustoehdokkaana, mutta jäi nippa nappa ensimmäiselle varasijalle.

Mutta vielä 1930-luvulle. Ilmeisesti perhe asui sitten vuodesta 1934 pelkästään Mainuan Koskella. Ansiotyö Kajaani Oy:llä lienee näihin aikoihin jäänyt pois. Albert sai keskittyä maahommiin, kun luottamustoimetkaan eivät vieneet aikaa. Työvoimaa oli omasta takaa, vanhin poika Eino parikymppinen, Urho viidentoista, tallissa hevonen. Valtio myi halvalla ja 53 vuoden maksuajalla pienille asutustiloille lisämaata. Niinpä Albert ja Hanna saivat nimiinsä n. 42 hehtaarin metsäpals-tan läheltä Särkijokea, vajaan 5 kilometrin päästä. Palsta rajoittuu sattumoisin kotitaloni Hirvimäen niittypalstaan, joka silloin oli kahtapuolta jokea. Vieläkin tuolla Tervosten palstalla näkyy metsitty-nyt muutaman aarin peltotilkku, jonka Albert on poikineen sinne raivannut. Eli maaintoa oli, kotipalstan neljästä hehtaarista kun oli jo raivattu pel-loksi kaikki kelvolliset maat.

Kainuun Sanomista syyskuulta 1938

”Mainuan Maatalousnaiset ja maatalouskerholaiset järjestivät kasvitarhanäyttelyn ja syysjuhlan Mainuan Pirtti Oy:n talossa tk. 2 pnä. Tilaisuus aloitettiin yhteislaululla, jonka jälkeen naisosaston puheenjohtaja, neiti **Hilja Juntunen** lausui vieraat tervetulleiksi. ----- Väliajan jälkeen lausui neiti **Aino Tervonen** runon ----- Tilaisuus päättyi yhteislauluun.”*

Kuva: Katri Heikkinen



Mainualaisia isäntiä: vasemmalta Juhani Lämsä "Lämsän Jussi", Juho Mikkonen "Niemelän Jussi", Frans Jokelainen "Karelan Franssu", Alappa (Albert) Tervonen, Kalle Hurskainen "Kurun Kalle", seppä Oskari Leinonen, Kalle Mikkonen "Salin Kalle", Erkki Pulkkinen metsänvartija Nuottijärveltä, Pekka Karjalainen "Mattilan Pekka", Paavo Mikkonen "Pirttimäen Paavo".

Jussi Hurskaisen mukaan kuvattu 1920 - 30 vaihteessa, Väliatalon Katrin ottamana. Kuva on painettuna myös Mainuan Leinokset-kirjassa, s. 342.

Sukunimien kirjava käytäntö

Piippolan Heikki Heikinpoika Hassisen esivanhempien etsintää

Teksti ja kuvat: Paula Väänänen

Tervakset-joululehdessä 2019 **Kalevi Hassinen** kertoo mielenkiintoisesti Hassisten sukutarinaa: elämästä Piippolassa Hassilan mäellä sekä myöhemmin Lamujoen rannoilla. Tämä kirjoitus on jatkoa sille.

Nyt on jo selvinnyt, kuten Kalevi kertoo, että Tervosiahan me Hassiset alunalkajaan olemme, mutta aloittaessani sukututkimusta asiasta ei ollut aavistustakaan. Sukunimien runsas vaihtelu - Länsi-Suomessa sukunimiä ei maalaisväestöllä ollut ja sukunimet tai lisänimet saatiin esim. tilojen mukaan - sekä puuttuvat seurakunnan rippikirjat olivat pulmallisia aloittelevalle sukututkijalle. Keskusteluista pidemmälle ehtineiden sukututkijoiden kanssa sekä tieteen tarjoamista mahdollisuuksista sukututkimukselle on ollut paljon hyötyä, ja ne ovat vieneet selvitystä eteenpäin. Tieto kumuloituu tässäkin asiassa.

Heikki Heikinpoika Hassila (1836–1897)

Kalevi Hassisen ja minun lähin yhteinen esi-isä löytyy Piippolasta. Hän on **Heikki Heikinpoika Hassila**, talollinen, joka eli vuosina 1836–1897. Asiakirjoissa hänestä käytetään etunimeä **Henrik**. Jälkipolvien käsityksenä on ollut, että Hassilan tila on ollut pitkään suvun koti ja tyyssija ja että se menetettiin harmillisesti v. 1892, kun Heikki takasi tuttavansa lainoja. Näin ei yllättäen ollutkaan, vaan taustalta löytyi runsasta muuttoliikettä tilalta toiselle, ajan tavalle yleistä. Oulun maakunta-arkistossa istuessani ja etsiessäni tietoja tutustun Heikkiin paremmin. Hänen perheeseensä kuuluu vaimo **Greta Kaisa Matintytär Leskinen l. Vanhatalo (1846–1925)** ja heidän kymmenen lastaan: **Matti, Heikki, Anna Kaisa, Mathilda Walborg, Johan Petter, Erik, Naemi Kristina, Heikki Fredrik, Tilda Maria ja Iikka Väinö**. Avioitessaan Heikki on 30- ja Greta Kaisa 20-vuotias. Vanhimman lapsen, Matin ja nuorimman, Iikan, ikäeroa on 19 vuotta, ja ainoastaan heidän jälkipolvensa jatkavat nykyään kyseistä Hassisten haaraa. Tässä vaiheessa jälkeläisten sukunimenä **Hassinen** vakiintuu ja periytyy.

Heikki Heikinpoika Hakola ~ Sipparinaho ~ Hassila (1812–1886)

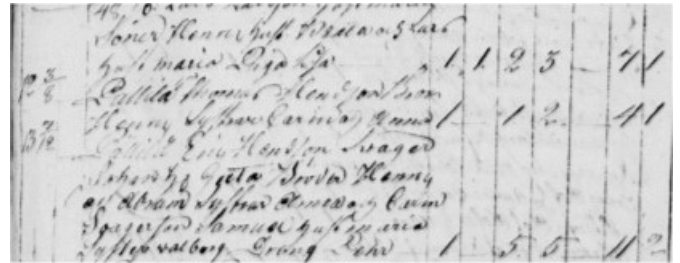
Esipolvissa onkin usean Heikki Heikinpojan ketju. Etsiessäni Heikki Hassilaa Piippolan seurakunnan

kastettujen luettelosta vuodelta 1836 löydän hänen vanhempansa, jotka ovat **Heikki Heikinpoika Hakola**, ei siis Hassinen ja vaimonsa **Anna Kaisa**. Heikki Hakola syntyy vuonna 1812, ja hänet vihitään 22-vuotiaana avioliittoon 17-vuotiaan **Anna Katariina Matintytär Sipparinahon (1817–1889)** kanssa vuonna 1835. Saan selville, että Heikki on saanut osuuden Hakolan tilaan vanhemmiltaan ja että myöhemmin hän ostaa myös setänsä osuuden. Kastettujen luetteloista ja rippikirjoista löydän Heikin ja Anna Kaisan sekä perheen seitsemän lasta. Vanhin lapsi, **Heikki**, syntyy siis vuonna 1836 Hakolassa. Sieltä perhe muuttaa Sipparinahon tilalle, jossa entuudestaan asuvat appivanhemmat ja vaimon veli. Nyt kirkonkirjoissa Heikin ja Anna Kaisan sukunimenä on Sipparinaho. Sipparinahossa ja -ahona syntyvät lapset **Greta Kaisa, Anna Walborg ja Matti** v.1838–43. Heikki Hakola l. Sipparinaho palaa Hakolaan, kun hän ostaa osuuksia Hakolasta ensin siskopuoleltaan ja myöhemmin serkultaan. Hakolassa syntyvät lapset **Pekka, Johan ja Saara**. Tilalla asuvat myös Heikin vanhemmat ja veli Johan. Lapsista kolme kuolee alle 3-vuotiana infektioon ja turvotukseen. Heikki ja Anna Kaisa Hakola lapsineen muuttavat vielä kerran, mutta vanhemmat ja veli jäävät Hakolaan. Heikki ostaa osuuksia Hassilan RN:o 20 tilasta, ja perhe muuttaa sinne. Perhe asuu Hassilaa 37 vuotta: vuodesta 1855 vuoteen 1892. Heikki Hassila kuolee v. 1886 turvotukseen 74-vuotiaana, ja vaimonsa Anna Kaisa kuolee 71-vuotiaana v. 1889. Tilaa jäävät jatkamaan lapsista Heikki ja Pekka, ja Pekan kuoltua naimattomana kuumetautiin tilan jatkajaksi jää Heikki. Sisko Greta Kaisa asuu Lamulla **Mikko Haatajan** vaimona. Greta Kaisa Heikintytär Haataja kuolee leskenä 53 vuoden iässä. Sisko Anna Walborg menee piiaksi Kiuruvedelle ja tapaa siellä tulevan miehensä **Iikka Aution**. He asuvat myöhemmin Piippolassa Lamulla ja Tavastkengällä. Anna Walborg Autio kuolee keuhkotautiin 45-vuotiaana.

Heikki Heikinpoika Tervonen ~ Jarva ~ Hakola (1779–1864)

Mutta ketkä ovatkaan tämän Heikki Heikinpoika Hakolan l. Sipparinahon l. Hassilan vanhemmat? Piippolan seurakunnan kasteluettelo v. 1812 kertoo, että Heikin isä on **Henrik Jarva** ja äiti **Carin Ikola**. Kummit antavat usein vihjeitä vanhempien suvusta. Kummeina ovat **Henrik Tervo** ja **Walborg Rusanen**, **Isak Jarva** ja vmo **Carin Henrikin tytär**, nuorimies **Matts Jarva** ja piika **Lisa Jarva**. Vihkiluettelosta puolestaan selviää, että pariskunta on vihitty vuonna 1811 Jarvassa. Tässä vaiheessa sukututkimus on altis harhaantumiaan. Luonnollista olisi seurata Heikkiä Jarva-sukuun, minne erehdynkin, mutta pian tulen huomaamaan, että rippikirjan syntymäajat eivät pidä paikkaansa eivätkä perhesuhteet täsmää. Selvittämiseksi tärkeä rippikirja 1808–19 on vaillinainen juuri alkuosastaan, enkä löydä sieltä etsimääni pariskuntaa. Rippikirjasta v. 1819–28 Henrik Henrikinpoika, s. 10.10.1779 ja vaimonsa Caisa Caroli löytyvät Hakolasta. Etsin sitten rippikirjasta 1800–07 Henrik Henrikinpoikaa, joka olisi syntynyt v. 1779. Löydän pian ehdokkaan Jarvasta, Henrik Henrikinpoika, syntymävuosi 1779, mutta muu ei täsmää, ja tämän Henrikin sanotaan ko. rippikirjassa muuttaneen Liminkaan. Etsin häntä Limingasta, mutta en löydä. Paljon myöhemmin löydän hänet Oulun kaupungista asumasta vaimonsa **Caisa Greta Rajalin** kanssa. Avuksi tulevat Y-Dna -tutkimus, joka paikantaa lähimmät geenisukulaiset Vienan Karjalaan, kauas Piippolasta sekä henki- ja maakirjat, joissa Jarvan 1/3 mtl isännäksi 1803–08 mainitaan **Thomas Terwonen**. Tuomaksen lisäksi mainitaan veli **Henrik**, sisaruksia mm. **Brita** ja **Lisa** sekä jatkossa myös isä **Henrik Tuomaanpoika Terwonen** ja äiti **Walborg Rusatar**. Tämä Henrik Henrikinpoika perheineen vastaa hyvin etsimiini tietoihin. Rippikirjasta 1800–07 löydän Tervoset Pellilän tilalta RN:o 12, jonne he ovat ensin asettuneet saavuttuaan Piippolaan v. 1802. Heti sen jälkeen he henkikirjojen mukaan asuvatkin Jarvassa.

Heikki Tervonen syntyy Paltamossa, Melalahden Leinolassa 21.10.1779; ei 10.10.1779, kuten rippikirjassa 1819–28 lukee. Heikin lapsuus on tavallinen monien aikalaisten kanssa. Heikin syntyessä Heikki Tuomaanpoika ja Walborg Rusatarin perheeseen hänellä on viisi vanhempaa sisarusta: **Tuomas**, **Matti**, **Anna**, **Walborg** ja **Elin**.



Kuvassa ote Piippolan henkikirjasta v. 1802. Pellilässä RN:o 12 henkirahaa ovat maksaneet Thomas Henrikson, veli Henrik, siskot Carin ja Anna. Henkirahaa maksoivat yleensä terveet aikuiset. Maksusta vapautettujen nimiä on harvemmin mainittu.

Heikin jälkeen syntyvät vielä **Caisa**, **Lisa**, **Brita** sekä **Paulus** ja **Johannes**, joista kaksi nuorinta kuolevat pieninä. Näihin aikoihin Tervosen perhe muuttaa Melalahden Leinolasta Uuralle Pussilaan. Kun Heikki on parissakymmenissä, hänen vanhempansa muuttavat Piippolaan.

Piippolassa Heikki Tervonen, nyt Jarva, avioituu 31-vuotiaana 36-vuotiaan **Carin Kaarlentytär Ikolan** (1774–1854) kanssa v. 1811. Carin on ollut jo aikaisemmin avioliitossa **Johan Leskisen** kanssa, ja miehen sanotaan menneen Sveaborgiin ja kuolleen siellä. Carinilla on tästä liitosta neljä lasta, sen jälkeen hänellä on yksinään tytär, josta käytetään myöhemmin rippikirjoissa nimeä **Eva Heikintytär**. Heikki ja Carin saavat kolme lasta: Jarvassa **Heikin** v. 1812 ja **Matin** v. 1815, joka kuolee pienenä ja Hakolassa **Johanin** v. 1818 sen jälkeen, kun Heikki on myynyt osuutensa Jarvasta veljelleen ja perhe on muuttanut Hakolan RN:o 23 tilalle. Vuonna 1835 vanhemmat luovuttavat tilan vanhimmalle pojalleen Heikille ja jäävät syytingille. Kun isä Heikki on 75-vuotias, kuolee vaimo Carin Ikola, ja kaksi vuotta sen jälkeen kuolee aikuinen poika Johan naimattomana. Leski, Heikki Heikinpoika Hakola, kuolee vuonna 1864 84-vuotiaana vanhuuteen.

Heikin sisaruksista vanhin, Tuomas, avioituu **Saara Olavintytär Kotisaaren l. Miittisen kanssa**. He muuttavat Jarvasta v. 1810 Kotisaari-tilalle ja ovat torppareina ja mäkitupalaisina. Sukunimenä on ensin Tervonen, mutta se muuttuu Kotisaareksi. Tuomas Heikinpoika Kotisaari kuolee 88-vuotiaana. Matti avioituu noin 40-vuotiaana naapurissa asuvan **Lisa Christina Juhontytär Snellmanin** kanssa. Matti on ostanut veljensä Heikin osan Jarvasta v. 1821, mutta kuitenkin jo noin vuonna 1824–25 perhe muuttaa Hakolan/Mattilan tilalle. Matin perheen sukunimenä vaihtelee Tervonen, Jarva, Hakola ja myös Mattila. Matti Hei-

kinpoika Mattila kuolee 88-vuotiaana. Sisko Elin l. Elsa elää naimattomana koko ikänsä Jarvassa. Elsa Heikintytär Jarva kuolee 90-vuotiaana. Caisa avioituu **Isak Juhonpoika Snellmanin l. Jarvan** kanssa. Caisa Jarva kuolee 72-vuotiaana. Lisa elää naimattomana, hän on näkövammainen. Hän kuolee 78-vuotiaana. Brita on myös naimaton, hän kuolee 38-vuotiaana pistokseen l. styng. Molempien sukunimenä on Jarva. Sisarusparvesta Walborg on avioitunut Paltamossa torppari **Anders Klemon** kanssa, ja perhe jää Paltamon, Kajaanin suunnalle.

Henrik Tuomaanpoika Tervonen

(1745–1820)

”Wanha” eli **Henrik Tuomaanpoika Tervonen** oli syntynyt vuonna 1745 Paltamon Melalahden RN:o 8 eli Leinolan tilalla isoon perheeseen. Hän oli seitsemäs 11 lapsesta ja oli isänsä puolelta vanhaa paltamolaista Tervosten sukuhaaraa ja äitinsä **Anna** Leinosia. Henrik Tuomaanpoika menee Paltamossa vuonna 1771 naimisiin **Walborg Rusattaren** (1749–1820) kanssa. Walborgin isä on **Matts Rusanen** ja äiti **Walborg Bertilintytär Kempatar**. Henrik ja Walborg elävät lastensa kanssa Melalahdessa ainakin vuoteen 1791 asti ja Uuran Pussilassa 1792 ja 1802 välisenä aikana, kunnes he muuttavat Piippolaan. Henrik Tervonen ja Walborg Rusatar kuolevat v. 1820 Piippolan Jarvassa yli 70-vuotiaana. Seurakunnan kuolinluettelosta puuttuu kyseinen vuosi 1820, joten emme tiedä, haudattiinko heidät omalla alkuperäisellä

Riitta ja Kalevi Hassinen sekä Paula Väänänen (vas.) Hassisten huvilalla Oulujärven rannalla heinäkuussa 2019.

sukunimellään vai uuden kotiseudun ja -tilan antamalla nimellä.

Paltamon Tervosten sukuhaarasta on tehty laaja selvitys, jonka avulla on päästy aina 1500-luvulla Paltamon Jaalangassa eläneeseen uudisasukas **Jöns (Johan) Terwoseen** asti. Tähän samaan ketjuun Kalevi Hassisen ja minunkin sukuhaarani mutkikkaan etsinnän jälkeen osoittautuvat liittyvän kannettuaan ensin Hassisen, Hassilan, Hakolan, Sipparinahon ja Jarvan nimiä sukuniminään ja käytettyään erityisesti Heikin, mutta myös Walborgin, Matin, Johanin, Lisan, Elinin, Tuomaksen ja Carinin nimiä etuniminään. Jäljelle jää kysymys, miksihän Tervosen perhe muuttaa kauniin Oulujärven rantamilta juuri pohjoispohjalaiseen pieneen Piippolan pitäjään, savimaita viljelemään?

Lähteet

Oulun läänin henkikirjat

Oulun läänin läänintilit

Paltamon seurakunnan arkistot

Piippolan seurakunnan arkistot

Sukuseura Tervo-Tervonen ry:n julkaisu: Jaalangan Terwoiset. Toim. Kalevi Tervonen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 1998.



Sukututkija Amerikan siirtolaisen jäljillä ja vanhojen käsialojen mysteeri

Teksti: Kirsti Tervo; kuva: Jouni Korkiasaari

Kainuun Opisto järjesti viime marraskuussa 2019 koulutuksen, jossa sukututkimuksesta kiinnostuneilla oli mahdollisuus kuunnella kahta asiantuntijaa: FT, Siirtolaisuusinstituutin ex-tietopalvelupäällikkö KL Jouni Korkiasaarta ja dosentti Jorma Kerästä.

Amerikan suomalaisten jäljillä

Amerikan siirtolaisia jäljitettiin Jouni Korkiasaaren johdolla kahtena päivänä. Paikalla oli vajaat 20 osallistujaa, joista suurin osa oli aika hyvin perehtynyt sukututkimukseen.

Suomesta lähti vuosina 1860 - 1944 erään arvi- on mukaan noin 370 000 siirtolaista Pohjois-Amerikkaan. On mahdollista, että lähtijöitä olisi ollut yli 400 000, jopa 500 000. 1870-luvulla Suo-

mesta Amerikkaan lähti 3 000 siirtolaista, 1880-luvulla 36 000, 1890-luvulla 60 000, 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä 150 000, 1910-luvulla 80 000 ja 1920-luvulla 60 000. (Wikipedia)

Jäljittämisen alkuun pääsee hyvin netistä hakuksella siirtolaisuus – Suomen sukututkimusseura. Näillä sivuilla on linkkejä eri tietolähteisiin niin runsaasti, että on vaikea jo valita! Luennoitsija esitteli sellaisia lähteitä, joista voi päästä alkuun etsiessään amerikansuomalaisia sukujuuria. Häneltä sai myös konkreettisia neuvoja omassa hakuongelmassa.

Etenimme koulutuksessa Jouni Korkiasaaren *Sukututkija siirtolaisten jäljillä* (2018) -oppaan



mukaan. Se on tiivis paketti, tietolähde ja aarreaitta Amerikan siirtolaisten jäljille, ja sen voi ladata omalle koneelle. Oppaassa on myös hyvin paljon kuvamateriaalia ja alkuperäisiä kopioita eri asiakirjoista, joita siirtolaisista on tehty.

Opas sisältää pääkohdat siirtolaisten koko taipaleesta kotimaasta uuteen maahan:

1. Suomesta lähtö, tiedot matkan varrelta ja saapuminen kohdemaahan
2. Elämä uudessa asuinmaassa
3. Siirtolaisten jälkipolvet

Opas neuvoo myös etsinnän aloittamisen: aluksi etsitään "kotiarkistosta" ja sukulaisilta löytyvät dokumentit jäljitettävistä henkilöistä (kirjeet, passit, erilaiset todistukset, valokuvat, muistelmat jne.) Sitten haastatellaan vanhempia, isovanhempia ym. sukulaisia. Seuraavaksi etsitään Suomessa oleva tieto: passiluettelot, matkustajaluettelot (Suomen Höyrylaiva Osakeyhtiö), kirkonkirjat, (suku)tutkimukset, paikallishistoriat ym. kirjalliset lähteet sekä Internet.

Internetin kautta löysin tiedon Eeli-ukkini kaivostyöpaikasta. *Michigan Mining Fatalities* -luettelossa on kaikkien kaivosonnettomuuksia kuolleiden suomalaisten nimet, joukossa Eelin työparina

olleen ja onnettomuudessa kuolleen sukulaismiehen Matti Tervosen nimi. Täältä löytyi järkyttäviä tilastoja kaivosalan onnettomuuksista: reilun sadan vuoden aikana 1840-1960 kuoli 1900 miestä, kansallisuuksia oli 25, joista suomalaisia kuoli 475.

Sukututkimuksessa on se vaara, että tulee imaistuksi sukujen virtaan, eikä siitä imusta ole helppo päästä pois.

Vanhojen käsialojen mysteeri

Jorma Keränen on tutkinut Ruotsin vallan ajan historiaa, ja siksi vanhojen käsialojen lukutaito on ollut avain alkuperäisten asiakirjojen sisäänpääsyyli. Saimme tutustua Oulujärven pitäjän vuoden 1555 maakirjoihin, joissa oli luettelo ensimmäisestä verollepanosta ja seuraavien vuosikymmenten veroluetteloista aina vuoden 1810 henkikirjaan, jonka käsialakirjoitus on uskomattoman kaunista.

Maakirjojen ohessa tietoa saa mm. 1600-luvulla papeille maksettavien ohra- ja ruiskymenysten luetteloista, jotka ovat ajantasaisempia kuin maakirjat. Pääsimme myös tutkimaan, mistä talollisen karja- ja kylvövero koostui. Luettelossa ovat hevoset, ori, tamma ja varsa, härät, sonnit, lehmät, mullit ja hiehot, pukit ja vuohet, lampaat ja karitsat, siat ja porsaat sekä kylvömäärä. Eräs arvokas lähde on v. 1650 Ruotsin valtionarkistossa oleva manttaaliluettelo, joka on laadittu saman vuonna tekeillä olleen kartan tukiaineistoksi. Sieltä löytyi esim. paltamolaisille tuttuja Kivesjärven kylän talonnimiä.

Kainuun ja Pielisen Karjalan asukkaiden kontaktit Venäjän Karjalaan olivat sotimista mutta myös rajarauhan ylläpitoa. Eräs mielenkiintoinen vanha teksti sisälsi kuvauksen ns. sanomamiehistä. 1650 - 1700-luvulla keskusvalta ei pystynyt suoamaan turvaa asukkaille, jotka sen vuoksi järjestelivät paikallisia sopimuksia vastapuolen asukkaiden kanssa. He olivat **Keräsiä** ja **Härkösiä**, lähellä itäistä rajaa asuvia vakavaraisia talonpoikia. Paljon käytiin kauppaa, ja siksi rauhallisten suhteiden ylläpito oli tärkeää.

Jorma Keräsen esittelemissä 1600 - 1700-luvun erilaisten luetteloiden sivuilla näkyvät nälkävuodet 1698 - 98, joista pahin oli vuosi 1697. Jopa 42 % kainuulaisista menehtyi. Veroluetteloissa näkyvät talojen autioitumiset ja syyt, miksi joku ei maksa henkirahaa.

Kun sukututkija pääsee ymmärtämään vanhaa kirjoitettua kieltä, voi saada samanlaisen elämyksen kuin silloin, kun oppi lukemaan.*

Sambialaisia häätraditioita Bembojen symboliset juhlat

Teksti: Kirsti Tervo; kuvat: Chikotin perhealbumi

*Reilu vuosi sitten vietettiin Kuopiossa suomalaisittain **Matti Tervon ja Isabel Chikotin** häitä. Vertailun vuoksi on mielenkiintoista saada kuvaus siitä, millaisia hääjuhlia on perinteisesti vietetty Afrikan eteläisessä osassa. Seuraava artikkeli perustuu **Richard Kateben** julkaisuun *Zambian Marriage Traditions*. Tämän jutun lopussa on Isabelin sambialaisten vanhempien kuvaus hääjuhlien eräästä osasta, *Ichilanga Mulilosta*.*

Sambiassa erilaiset kulttuurit ovat voineet elää harmonisesti rinnakkain. Kiitos on annettava kaikille poliittisille johtajille, jotka ovat jatkaneet tohtori **Kenneth Kaundan** (Sambian ensimmäinen presidentti) aloittamaa "Yksi Sambia, yksi kansa" -politiikkaa itsenäisyyden alun jälkeen.

1930-luvulla kupari löydettiin Copperbeltin alueelta. Tämä tarjosi hyvät työllistymismahdollisuudet kaikille Pohjois-Rhodesian (kuten Sambiaa silloin kutsuttiin) 72 heimolle. Naapurimaiden kulttuureja edustavia työntekijöitä saapui alueelle idästä ja lännestä. Tällä alueella suurin kieli- ja heimoryhmä olivat bembat, noin 4 miljoonaa. Alkuvuosina vanhemmat epäröivät tai jopa vastustivat voimakkaasti ajatusta lapsensa avioutumista eri kulttuuriin kuuluvan henkilön kanssa. Ajan myötä avioliitot yleistyivät. Perinteitä on pitänyt mukauttaa ja kompromisseja tehdä sellaisen kumppanin kanssa, joka on täysin eri kulttuurista.

Bemban perinteessä on neljä symbolista juhlaa seurustelun ja avioliiton yhteydessä. Nämä ovat **Icisumina Nsalamu**, **Icilanga Mulilo**, **Ukukonkola** ja **Amatebeto**. Näiden juhlien kirjoitusasut vaihtelevat riippuen siitä, minkä Sambian kielen mukaan ne on muodostettu.

1. **Icisumina Nsalamu** (avioliittoehdotuksen hyväksyminen)

Morsiamen perhe valmistaa **Icisumina Nsalamu** -aterian, jonka se toimittaa sulhaselle symboloimaan hänen avioliittoehdotuksensa hyväksymistä. Ateria koostuu vain yhdestä lautasesta nshimaa (perinteinen paksu puuro maissijauhosta) ja kokonainen kana. Sulhasen ei tarvitse antaa mitään takaisin. Tällä eleellä morsiamen perhe osoittaa, että se on hyväksynyt avioliittoehdotuksen tyttärensä puolesta.

2. **Icilanga Mulilo tai Ichilanga Mulilo** (Sulhanen saa luvan aterioida morsiamen perheessä seurustelukäyntien aikana)

Icilanga Mulilo on morsiamen perheen valmistama ruoka, joka toimitetaan sulhaselle symboloimaan avointa kutsua sulhaselle syödä morsiamen perheen kanssa tulevissa vierailuissa seurustelun aikana. Perinteisesti sulhanen ei saa syödä ruokaa morsiamen vanhempien tai huoltajan kotona ennen tätä symbolista

elettä. Morsian valmistaa erityyppisiä ruokia esitellessään perinteistä ruokaa. Sulhasen odotetaan syövän tai maistavan jokaista ruokaa, myös hänelle tuntematonta.

Ateriat valmistetaan jonkun sukulaisen talossa. Naisten joukko asettaa ruuat päänsä päälle. Laulun ja rumpujen säestyksellä he suuntaavat taloon, jossa sulhanen ja hänen seurueensa odottavat. Morsian ei ole tässä mukana. Kun naiset saapuvat portille sulhasen luo, he pysähtyvät ja odottavat kutsua. Sisään pääsee, kun sulhanen pudottaa rahaa maahan heidän eteensä. Rahamäärät eivät ole suuria, vain symbolisia.

Kun kutsu taloon on hyväksytty, laulujuhlat jatkuvat sisälle mennessä. Ruoka-astiat päänsä päällä naiset tanssivat riemuhuutojen kaikuessa. Kun sulhasen perhe tarjoaa rahaa naisille, nämä tarjoavat ruokaa astioistaan. Sitten seuraa tanssia ja laulua.

Vaikka tässä juhlassa esitellään morsiamen menyy, se symboloi myös sulhasen vastuuta morsiamensa hyvinvoinnista siitä lähtien. Hän voi nyt ottaa vastuun morsiamensa taloudellisten tarpeiden hoidosta. Morsiamen annetaan tässä vaiheessa myös aloittaa ruoanlaitto ja pestä pyykkejä. Juhlan jälkeen sulhanen voi antaa rahaa osoittaakseen kiitoksensa ateriasta.

3. **Ukukonkola**-aterian (tai **Ukulula**) morsiamen vanhemmat valmistavat sulhaselle. Se syödään appivanhempien talossa. Ateria symboloi sulhasen saamaa valtaa tehdä perheen päätökset, jotka voivat vaikuttaa morsiamen perheeseen. Sulhanen saa tehdä joitain päätöksiä "kuulematta" appeaan. Morsiamen perhe julistaa myös sitoutuvansa kunnioittamaan tällaisia päätöksiä ja pitämään niitä sitovina.

Sulhasen perheen jäseneksi pääsy, initiaatio, alkaa menolla appivanhempien makuuhuoneeseen, jonne teini-ikäiset ja aikuiset lapset eivät saa perinteisesti mennä. Tässä hyvin erityisessä tilanteessa vävyllä on lupa. Hänen odotetaan poistavan appivanhempiensa sängystä löytyvät vuodevaatteet ja saavan kaikki löytämänsä arvoesineet. Hänellä on myös kurkistettava sängyn alle ja otettava kaikki mitä siellä löytää. Sen jälkeen hän saa etsiä olohuoneen tynnyjen alta kaiken mitä löytää ja saa pitää ne.

Sitten hänet johdetaan keittiöön, jossa hänen on avattava kaikki kattilat ja pannut ja syötävä mitä löy-

tää. Hänen ei odoteta jättävän mitään jäämiä, ja siksi hänen on otettava kaikki jäljellä oleva ruoka ja vietävä se kotiinsa tämän tapahtuman jälkeen. Ateria symboloi sitä, että sulhasesta on tullut osa perhettä ja että häntä pidetään nyt yhtenä heidän omista lapsistaan.

Sulhasella on lupa jopa henkilökohtaisesti hoitaa sairasta anoppia tämän symbolisen eleen jälkeen. **Dyson Chalwen** (häämenojen erityisasiantuntija) mukaan tämä on viimeinen prosessi kaikista sympaattisista juhlista sulhaselle hänen appivanhempiensä kanssa. Seremoniaa harjoitellaan vaihtelevassa määrin bembataustaisten sambialaisten keskuudessa. Jos menet naimisiin Bemba-heimon kanssa, tiedät nyt mitä odottaa.

4. Amatebeton valmistaa morsiamen perhe ja toimittaa sen sulhaselle avioliiton solmimisen jälkeen. Amatebeto voidaan valmistaa kahden vuoden sisällä avioliiton solmimisesta, ja se on morsiamen vanhempien kiittolisuuden symboli siitä, että sulhanen huolehtii avioliiton pitämisestä ongelmattomana. Tässä he tunnustavat sulhasen kyvyn huolehtia vaimostaan hyvin ja vahvistavat antamansa avioliiton siunauksen.*

*Lähde: **Zambian Marriage Traditions** by Richard Katebe March 3, 2012 **The Symbolic Banquets of the Bembas.***

Ichilanga Mulilo April 2019

Compiled by Ian and Lucy Chikoti

Isabel and Matti

It was an honor to introduce our son in law to different kinds of food, fruits and drinks that we took from our immediate family and extended family.

Historical Background of Ichilanga Mulilo

It came in as a result of inter marriages from families in different villages this also includes interclans (from across the kingdoms), intertribal (from different kingdoms) interracial and (from different races) and international from across the world. The main features at the Ichilanga Mulilo event are food, traditional marriage ceremony and entertainment.

We had them married first, traditionally a marriage act recognized by the government of the Republic of Zambia. Then a party was organized to introduce both the bride and bridegroom to both parties The Chikotis and Tervos. Due to distance and traveling arrangements for logistics the Parents of our son in law could not fly to Zambia. But we were very proud of our son in law who has a

wonderful group of friends who responded favorably to support him from the place of work and other social interactions.

In our case Isabel and Matti

We thought we could honor our son in law by introducing him to the kinds of food we eat and fruits we enjoy including the wild fruits, the drinks we take especially non intoxicating as Christians. We had to show our son in law that Isabel will be preparing Zambian cuisine for him meals like Nshima (Ground Maize) with dried and fresh Kapenta, Nshima (Ground Maize) with dried and fresh fish, Nshima with ifisashi (Spinach, Beans leaves or Chinese cabbage with groundnuts), chicken, meat, imbalala idhasalulwa (Fried ground nuts), ifisali (Sugar cane), sweet potatoes, chikan-da and much more.

Ukulula

The celebration attracted our families, relatives and extended families. We had invited guests and Matti had also invited his friends from work and social gatherings.

The Goal of Ichilanga Mulilo

It was a time of showing Matti the respect we accorded him in our family by introducing him to our main feature of culture of food and what our daughter would be preparing for him and all the guests that would come in their home. Also to show him what to expect when he visits our home or the home of our relatives.

It was a time of coming together for our family, relatives, extended family and close friends by announcing the marriage of Isabel and Matti to all those who attended. This is the first time the parents of the bridal party eat together and share views about the marriage of their children.

In this case the speeches were limited to only 3-4 people and the rest of the speakers spoke to the couple in person. Those who brought gifts presented them directly to the couple.

We had 70 people in attendance including the Ambassador of Finland, the former Member of Parliament of Luanshya and former District Commissioner of Chingola (Isabel's Home town).

In the nutshell we had a jolly gorgeous time.*



Isabel, Matti ja hääjuhlaan osallistujia.

Juhlatila telttakankaan alla.

Ian and Lucy Chikotin kertomus referoituna suomeksi

Ichilanga Mulilo - Isabel ja Matti

Viime vuoden huhtikuussa järjestimme juhlan, jossa esittelimme perheeseemme liittyneelle Matille erilaisia ruokia, hedelmiä ja juomia. Chilanga Mulilo -juhlan taustalla on eri kylistä, klaaneista, valtakunnista, roduista ja eri puolilta maailmaa tulevien ihmisten avioliiton solmiminen. Tapahtuman pääasiat ovat ruuan esitleminen, perinteinen avioliittoseremonia ja yhdessä viihtyminen.

Ensin Matti ja Isabel vihittiin perinteisesti Sambian tasavallan hallituksen tunnustamaan avioliittoon. Sitten järjestettiin juhla, jossa esiteltiin sekä morsian että sulhanen molemmille osapuolille, Chikoteille ja Tervoille (somen kautta). Pitkän matkan takia Matin vanhemmat eivät voineet lentää Sambiaan, mutta olimme erittäin ylpeitä vävystä, jolla oli tukena upea työpaikan ja vapaa-ajan ystäväjoukko.

Ichilanga Mulilon tavoite

Halusimme perheenä osoittaa Matille kunnioitustamme tutustuttamalla hänet ruokakulttuurimme pääpiirteisiin ja siihen, mitä ruokaa tyttäremme tarjoaa hänelle ja kaikille heidän kotiinsa tuleville vieraille. Halusimme myös valmistella hänen vierailuaan kodissamme tai sukulaistemme kotona.

Esittelimme hänelle ruokiamme ja hedelmistämme myös villihedelmiä, ja erityisesti alkoholittomia juomia, joita kristittyinä nautimme. Esi-

merkiksi näitä ruokia Isabel valmistaisi: nshima (jauhettu maissi) kuivatun ja tuoreen kapentan (pieni sillikala) kanssa, nshima kuivatun ja tuoreen kalan kanssa, nshima ifisashilla (pinaatin, pavun lehtien tai kiinankaalin ja maapähkinöiden) kanssa, kana, liha, imbalala idhasalulwa (paistetut jauhetut pähkinät), ifisali (sokeriruoko), bataatit, chikanda (kasvismakkara) ja paljon muuta.

Ukulula

Juhlaan saapui perheitämme, sukulaisiamme ja suurperheitämme. Olimme kutsuneet vieraita, ja Matti oli kutsunut myös ystäviään työstä ja vapaa-ajalta. Tässä juhlassa perheemme, sukulaisemme ja läheiset ystävämme kokoonnuimme ja ilmoitimme Isabelin ja Matin avioliitosta kaikille osallistuneille. Tämä on ensimmäinen kerta, kun morsiusparin vanhemmat syövät yhdessä ja keskustelevat lastensa avioliitosta.

Tässä tilanteessa puheet rajoittuivat vain 3 - 4 henkilöön, ja muut puhujat puhuivat pariskunnalle henkilökohtaisesti. Lahjojen tuojat antoivat ne suoraan pariskunnalle.

Meitä oli läsnä 70 henkilöä, mukaan lukien Suomen suurlähettiläs, entinen Luanshyan parlamentin jäsen ja Chingolan (Isabelin kotikaupunki) entinen piirikomissaari.

Lyhyesti: meillä oli iloinen upea aika. ✨

Kameran kanssa koronaa pakoon

Teksti ja kuvat: Ari Tervo, Kajaani

Koronan kiihtyessä keväällä 2020 jäivät ulkomaanmatkat tekemättä. Kesälomalla tuli kuitenkin käytyä Pohjois-Norjassa kuvausmatkalla tautitilanteen hieman helpotettua. Syksyn painaessa päälle oli tehtävä päätös, mihin kuvausretkeni suuntaisin. Laukaisusormea syyhytti kovasti. Se tauti on helposti hoidettavissa. Piti vain miettiä, mitä kuvaisi. Korona-tilanne oli sellainen, että piti pysytellä kotimaassa. Mieleen tuli, että ehkä nyt olisi aika keskittyä ruskan kuvaamiseen Lapissa.

Ruska on parhaimmillaan Lapissa syyskuun puolivälissä. Meillä Kainuussa paras ajankohta ajoittuu hieman myöhemmäksi. Toivoin, että ei sattuisi syysmyrskyä ennen parasta ruska-aikaa. Lehtien pitäisi pysyä puissa koko ruska-ajan. Kylmät yöt ja kirkkaat aurinkoiset tuulettomat päivät takaisivat parhaan väriloiston.

Lähdin ajamaan puolisoni **Pirjon** kanssa kohti Lappia 10. syyskuuta. Hieman oli tunne, että syksy oli ollut lämmin ja emme näkisi syksyn värejä parhaimmillaan. Kuitenkin tuo aika oli työni kannalta ainoa vaihtoehto lomalle. Varasuunnitelma oli, että jos ei näy ruskaa, yritän löytää lintuja kuvattavakseni.

Tukikohtanamme ensimmäiset kolme yötä oli Saariselkä, josta pitäen teimme päiväretkiä kauimmillaan 200 kilometrin päähän. Nelostien varrelta suoraan pohjoiseen ei löytynyt tarpeeksi näyttäviä kohteita kuvattavaksi. Yhdellä päiväreissulla Kaamasen yläpuolella käännyimme länteen kohti Karigasniemeä, joka sijaitsee lähellä Norjan rajaa. Koko tien varrelta löytyi jo kunnan lehtipuita, joissa oli värikirjoja ja jonkin verran oli maaruskaa. Olin jo tyytyväinen, että sain ainakin jotain ruskakuvia kotiin vietäväksi. Toisella reissulla ajoimme Kari-

gasniementien risteyksestä hieman pohjoisemmaksi kohti Utsjokea. Sieltä löytyi Neljän Tuulen Tupa, jonka takapihalla on ympärivuotinen ruokinta linnuille. Jo hieman illan hämärtyessä sain kuvattua monet Lapin linnut kuten kuukkelin, lapintiaisen, taviokuurnan sekä urpiaisen. Kuukkeleita näimme matkalla myöhemmin lisää, ja sain kuvattua näitä Kainuun maakuntalintuja hienossa valossa.

Muutaman yön jälkeen muutimme tukikohtamme Länsi-Lappiin, sillä tietojemme mukaan siellä oli parempi maaruska. Pari yötä meni Levi-tunturin kupeessa. Sieltä teimme päiväretkiä mm. Pallas-tunturille, jossa sain mielestäni mukavia kuvia maaruskasta. Samalla tuli hieman kuntoilua, kun kipusimme tunturipolkuja edestakaisin etsien hyviä kuvauspaikkoja. Muutkin suomalaiset olivat lähteneet koronaa pakoon Lapin luontoon. Kaikki hotellit ja vaelluspolut olivat täynnä ihmisiä. Tuntui kuin olisin kävellyt Mannerheimintietä Helsingissä. Tunturipoluilla joutui vähän väliä väistelemään polun sivuun vastaantulevia koronapakolaisia.

Emme saaneet koronaa matkalta – onneksi. Kuvia sen sijaan sain ruskasta ja Lapin linnuista sekä siitä vikkelästä kärpistä, jota yritin turhaan houkuttella hienoon värikylläiseen varvikkoon. Kärppä kiinnostui äänistä, joissa matkin suullani myyrien vingahduksia. Kuvauskohde ei vain suostunut menemään oikeaan paikkaan. No, tulihan tuosta kärpistä mukavat kuvat Levi-tunturin kivikkoonkin. Kaiken kaikkiaan oli mukava käydä hieman tuulettumassa muuallakin kotimaassa vastapainona kotinurkilla pyörimiselle.*

Kuvat oikealla. 

Terveisiä toimituksesta

Lämpimät kiitokset kaikille, jotka lähettivät kirjoituksia ja kuvia tähän Tervaksien numeroon! Odotamme edelleen lehteemme sekä suvun historiaa että nykypäivää koskevia kirjoituksia, muistoja ja kokemuksia elämän varrelta, esivanhemmista, lapsista. Ne voivat olla runoa, pakinaa, kronikkaa, mitä tahansa, mikä kirjoittajan ilmaisutapaan parhaiten soveltuu. Sähköisessä muodossa olevat aiheet (esim. Word-tiedostot) pyydetään toimittamaan sähköpostilla osoitteella kirsti.tervo@gmail.com. Muut materiaalit voi lähettää postitse osoitteella **Tervakset, Kirsti Tervo, Rastaantie 44, 70340 Kuopio**.

ETSITÄÄN

Tervaksiin uutta toimituskuntaa. Oletko kiinnostunut lehden tekemisestä tai tiedätkö jonkun, jolle voisit vinkata tällaisesta vapaaehtoistyöstä? Timo ja Kirsti voivat auttaa alkuun, jos on tarvetta.





Maaruskaa Karigasniementien varrella. ▲



Lapin jokimaiseman ruskassa on paljon keltaisen väriä. ▲



Kainuun maakuntalintua kuukkeliä näkee Lapissa runsaasti. ▲



Ruskaloistoa Lapin erämaalammen ympärillä. ▲



Pallas -tuntureiden maaruska loistaa punaisena. ▼

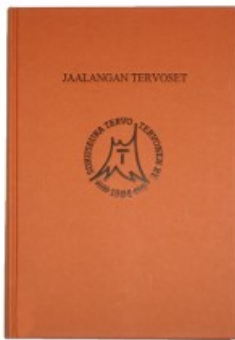
Yksittäinen vaivaiskoivu Levi -tunturin rinteillä. ▼

Kesäasuinen kärppä Levi -tunturin rinteiden kivikossa. ▼

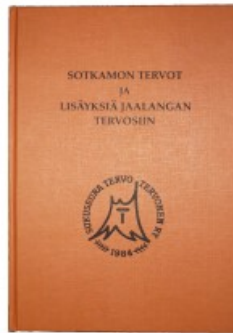


SUKUSEURAN TUOTTEITA MYNNISSÄ!

Sukukirja
Jaalangan Tervoset
50 €/kpl



Sukukirja
Sotkamon Tervot ja lisäyksiä
Jaalangan Tervosiin
60 €/kpl



Avaimenperä,
metalli 6 €/kpl



Pinssi, metalli 5 €/kpl



Kynä 4 €/kpl



Lippis 15 €/kpl



Muki 15 €/kpl



Huom! Muki myynnissä vain sukuseuran vuosikokouksen yhteydessä.

Lisäksi myynnissä on logolla varustettuja T-paitoja 12 €/kpl, kynttilöitä 7,50 €/kpl ja kangaskasseja 4,50 €/kpl.

Tilauksiin lisätään lähetyskulut.

Tilaukset ja tiedustelut: tervojuhae@gmail.com tai p. 044 240 2802